

764

pl- 4

82
7-73

1920

Ա. ԳԱՆՈՆ ՏՕՅԼ

ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍԻ ՆՈՐ ԱՐԱԿԾՆԵՐԸ

ՅԱՐԳՄ. Ժ. Շ.

ԹԻԻ 4

ՎԵՐ ԴԱՐՁԱԾ ԶՐԹՈՒՆՔՈՎ ՄԱՐԴԸ

2011

2000

Զաֆն համբուն մէջ հրեց

27177-4.1

ՆԱՐԻՆՋԻ ՀԻՆԳ ԿՈՒՏԵՐՈՒ ԱՐԿԱԾԸ

— Այո՛, պատասխանեցի խնդարով: Չարմանալի «տօքիւման» մըն էր: Փիլիսոփայութեան, աստեղագիտութեան և քաղաքականութեան քով զէռօ դըռւած էր, կը յիշեմ: Բուսաբանութեան մէջ ձեռք գիտութեան հաւատարմը չկար: Երկրաբանութեան մէջ խորին հմտութիւն, ի մասին ցեխի բիծերու, երբ այդ ցեխը առնուած էր քաղաքին 50 քիլօմէդրնոց մէկ չըջանալին մէջ: Քիմիաբանութեան մէջ արտակերպութիւն սրակած էի ձեզ: Անդամազննութեան մէջ - մէթոտի պակսութիւն կը դռնէի, բայց անբազդատելի էիք զգայացունց գրականութեան և ոճի մեծ ուսումնասիրութեան մէջ: Ջութակահար, կոփամարտիկ, օրէնքի և սուրի մարդ, քօքախնի և ծխախոտի մոլի: Ասոնք են, կարծեմ, իմ վերլուծումիս գլխաւոր գիծերը:

Հօլմս դէմքը ծամածռեց այս վերջին խօսքերուն վրայ:

— Է՛ր ուրեմն, չարունակեց, ըսի և կը կրկնեմ թէ մարդ մը պարտաւոր է իր պզտիկ ուղեղին մէջ պահել ինչ որ կրնայ օգտակար ըլլալ իրեն: Գալով աւելցուքին, դանիկա պիտի զիզէ իր մատենադարանին մէջ, սպասելով որ պէտք ունենայ անոր: Այսպէս, այս իրիկուն մեղի հաղորդուածին նման դէպքի մը համար պէտք ունինք մեր բոլոր աղբիւրներուն կոչում ընելու: Կ'աղաչեմ, ինծի տուէք Անսիֆօքէսի ամենիքի Բ. գիրը պարունակող հատորը, որ ձեռք քօլն է, դարակին վրայ: Ծնորհակալ եմ: Հիմա կացութիւնը քննենք և տեսնենք թէ ի՞նչ կրնանք հետեւցնել անկէ: Ամէնէն առաջ կրնանք յանդգնօրէն ենթադրել թէ գնդապետ Օրէնչօ Ամերիկան լքանելու մասնաւոր պատճառ մը ունէր: Իր տարիքը ունեցող մարդ մը կամովին չի փոխեր իր սովորութիւնները և չի բաժնուիր ֆլօրիստայի սիրուն կլիմայէն Անգլիոյ գաւառային մէկ պզտիկ քաղաքին մէջ մեկուսանալու համար: Առանձնութեան մասին իր ունեցած խորունկ սէրը կարծեմ կուտայ ինծի թէ մէկու մը կամ բանի մը վախէն կը հա-

6095-57 P

լածուէր և կրնանք ենթադրել թէ այս վախն է որ Ամերիկան լքանել տուաւ իրեն: Գալով թէ ի՞նչ էր իր վախն բուն առարկան, կրնանք որոշել զայն իր և իր ժառանգորդներուն ստացած սոսկալի նամակներուն համեմատ: Դիտեցի՞ք այդ նամակներուն գրոշմները:

— Առաջինը կուգար Բօնտիշէրիէն, երկրորդը Տընտիէն և երրորդը Լոնտոնէն:

— Արեւելեան Լոնտոնէն: Ի՞նչ կրնաք հետեւցնել ասկէ:

— Այդ երեք քաղաքները նաւահանգիստներ են: Ասկէ կը հետեւցնեմ թէ այդ նամակներուն հեղինակը չողենաւի մը մէջ կը գտնուէր:

— Աղէ՛կ: Թելի մը ծայրը բռնած ենք արդէն: Նամակագիրը չողենաւի մը մէջ էր: Շարունակինք քննութիւնը Բօնտիշէրիի նամակին համար: Սպառնալիքին և անոր գործադրութեան միջեւ եօթը շաբաթներ անցած են: Տընտիի համար, միջոցը երեք կամ չորս օր միայն եղած է: Ասոր մէջ նշան մը կը տեսնէ՞ք:

— Սա՛ նշանը կը տեսնեմ թէ նամակին հեղինակը մեծ հեռաւորութենէ մը անցած է:

— Այո՛, բայց նամակն ալ այդ միւսնոյն հեռաւորութենէն անցած է:

— Այն ատեն չեմ հասկնար:

— Նաւը, որով կը ճամբորդէր այդ մարդը կամ մարդիկը, անշուշտ առաքատաւանաւ մըն է: Կ'երեւայ թէ իրենց տարօրինակ նամակը միշտ զրկած են իրենց ճամբայ ելլելէն առաջ: Տընտիի նամակին առթիւ դիտեցի՞ք թէ ո՞րչափ քիչ ժամանակ անցած է նամակին և անոր պարունակած սպառնալիքին գործադրութեան միջեւ: Եթէ Բօնտիշէրիէն չողենաւով մը եկած ըլլային, գրէ՞թէ իրենց նամակին հետ միւսնոյն ատեն պիտի հասնէին: Արդ, ամբողջ եօթը շաբաթներ անցած են: Ըստ իս, եօթը շաբաթները կը ներկայացնեն արագութեան տարբերութիւնը նամակը բերող չողենաւին և նամակին հեղինակը բերող առաքատաւանաւին միջեւ:

— Կարելի է:

— Ես լաւագոյնը պիտի ըսեմ.— հաւանական է: Եւ հիմա կը հասկնաք թէ այս նոր պարագան ո՞րչափ ստիպողա-

կան է և ինչո՞ւ երիտասարդ Օրէնշայի յանձնարարեցի հսկել իր անձին վրայ: Աղէտը միշտ զոհերուն գլխին եկած է նաւակը զրկողին ճամբորդութեան համար անհրաժեշտ եղած ժամանակին լրանալէն ետք: Վերջին նամակը Լոնտոնէն կուգայ: Ուստի պէտք չէ որ երկար ատեն սպասենք:

— Տէ՛ր Աստուած, պիտացի, ի՞նչ կրնայ նշանակել ուրեմն այս կատաղի հալածանքը:

— Օրէնշայի քովը գտնուած թուղթերը անշուշտ շատ կարեւոր են այն անձին կամ անձերուն համար, որոնք առաւելատախալէն մէջ կը գտնուին: Կրնամ հաւատաւել թէ այդ անձերը քանի մը հոգի էին: Միակ մարդ մը պիտի չկրնար երկու սպանութիւններու հեղինակը ըլլալ ու այդ կերպով խարել երդուեալ դատաւորները: Ուստի ոճրագործները մէկէ աւելի էին, ամենքն ալ միջոցներ ունեցող հաստատամիտ մարդեր: Կ'ուզեն այդ թուղթերը ունենալ, որո՞ւ քով ալ որ գտնուին անոնք: Այս կերպով Ք. Ք. Ք. չի ներկայացներ միակ անհատի մը սկընստաւորը, այլ ընկերակցութեան մը խորհրդանշանն է:

— Բայց ո՞ր ընկերակցութեան:

— «Քիւ Քիւ-քս Քլան»ի խօսքը լսած էք երբեք, ըսաւ Հօլմս ցած ձայնով:

— Ո՛չ, երբեք:

Հօլմս իր դիրքը թղթատեց:

— Տեսէ՞ք, ահաւասիկ, «Քիւ Քիւ-քս Քլան», կ'ըսէ.—

Այս անունը ծագում առած է ուշադրաւ նմանութենէն, զոր ունի Բարապիւսայի մը ձայնին հետ: Այս սոսկալի գաղտնի ընկերութիւնը քաղաքային պատերազմէն ետք հարաւային Նահանգներուն մէջ կազմուեցաւ քանի մը նախկին պաշտօնակիցներու կողմէ և շատ չանցած, ձեւեր ունեցաւ դաւնազան գաւառներու, մահաւանդ թէնըսիի, Լուիզիանայի, Քառօքիներուն և Փլօրիտայի մէջ: Քաղաքական ոյժ մը ունէր, սեւամորթ ընտրողները կ'ահարեկէր և կ'անհետացնէր կամ երկրէն կը վտարէր ամէն անոնք որ իր ծրագիրներուն արդեւը կ'ըլլային: Այս ընկերութեան անդամները, զարնելէ առաջ, քմածին բայց դիւրաւ ճանչցուելիք ձեւի մը տակ նամակ մը կը զրկէին սրոշուած զոհին, մերթ կաղնիի տե-

բեւի ընծիւղ մը, մերթ սեխի կամ նարինջի կուտեր: Այս ազդարարութիւնը ստանալով, զո՞ր պարտաւոր էր կա՛մ իր ապրելու եղանակը փոխել, կամ երկրէն փախչել: Եթէ սպառնալիքին կարեւորութիւնն չտար, անվրէպ իրեն կը սպասէր մահը, — եւ միշտ տարօրինակ, անակնկալ մահ մը: Այս ընկերութիւնը այնչափ լաւ կազմակերպուած էր և այնչափ մէթոտիկ կանոններ ունէր որ հազիւ մէկ պարագայի մէջ մարդ մը կըրցած է անպատիժ կերպով դիմադրուել անոր և կամ թէ կարելի եղած է ոճիրի մը հեղինակներուն հետքը դա՛նել: Քանի մը տարի առաջ այս ընկերութիւնը իր յաջողութեան գագաթնակէտին հասած էր հարաւային Նահանգներու կառավարութեան և բարձր դատին ջանքերուն հակառակ: 1869ին, ընկերակցութիւնը յանկարծ լուծուեցաւ: Սա կայն վերակազմութեան մասնակի փորձեր եղան այդ թուականէն ի վեր):

— Պիտի դիտէք թէ, ըսաւ Հօլմս հատորը վար գնելով, այս ընկերութեան յանկարծական լուծումը կը զուգադիպի անհետացմանը հետ Օրէնչոյի, որ Ամերիկայէն հեռացաւ թուղթերը միասին առնելով: Պատճառ եւ արդիւնք միեւնոյն ատեն կրնային գտնուիլ առոր մէջ: Զարմանալի չէ որ անողորմ ուղիներ անդադար կը հալածեն Օրէնչօ ընտանիքին անդամները: Կը հասկնաք թէ այդ տոմարը և յուշատետրը կրնան վտանգել Հարաւի երեւելիներէն մէկ քանին և թէ անոնցմէ շատեր պիտի չքանան որչափ ատեն որ այս թուղթերը իրենց ձեռքը չըլլան:

— Ուրեմն մեր տեսած է՞ջր...

— Ճիշդ ան է, զոր կրնայինք ենթադրել: Եթէ լաւ կը յիշեմ, անոր մէջ գտնուած էր «Կուտերը զրկուած Ա.ին, Բ.ին և Գ.ին», ինչ որ ըսել կ'ուզէ թէ ընկերութեան ազդարարութիւնները զրկուած են Ա.ին, Բ.ին և Գ.ին: Յետոյ կայ սա ծանօթութիւնը. «Ա. և Բ. անհետացան կամ երկրէն մեկնեցան»: Գալով Գ.ին, կը վախճամ թէ տխուր վախճան մը ունենայ: Է՛լ ուրեմն, հիմա կը կարծեմ, տո՛քդոր, թէ կրնանք քիչ մը լոյս ձգել այս մթին պատմութեան վրայ և թէ երիտասարդ Օրէնչոյի համար փրկութեան միակ հնարաւորութիւնն է ընել ինչ որ ըսի իրեն: Այս իրիկուան համար

ուրիշ բան չկայ: Զութակս տուէք ինծի և փորձենք կէս ժամու չափ մոռնալ դուրսի սա խիստ ախուր օդը և մարդկային ցեղին ո՛չ նուազ ողբալի կիրքերը:

Առտուն օդը բացուած էր և արեւը երկչոտ պայծառութիւնով մը կը փայլէր մեծ քաղաքը ծածկող ամպամած քօղին մէջէն: Շերլօք Հօլմս արդէն սեղանն նստած էր երբ վար իջայ:

— Ներեցէք որ ձեզի չսպասեցի, ըսաւ: Կ'ենթադրեմ թէ այսօր երիտասարդ Օրէնչոյի գործին ուսումնասիրութեամբ պիտի յանցընեմ օրս:

— Ի՞նչ ընթացքի պիտի հետեւիք, հարցուցի:

— Ատիկա առաջին հետազոտութիւններուս արդիւնքէն կախում պիտի ունենայ: Կրնայ ըլլալ որ Հօրչէյմ երթամ:

— Ամէնէն առաջ հոն պիտի չերթա՞ք:

— Ո՛չ, Լոնտոնէն պիտի սկսիմ... Սպասուհին կանչեցէք որ ձեր սուրճը բերէ:

Հիմակուհիմա բացի սեղանին վրայ դրուած թերթերէն մէկը և ակնարկ մը ձգեցի վրան: Ուշադրութիւնս դրաւ երբ յօդուած մը, որ ոարսուռ պատճառեց ինծի:

— Հօլմս, չառ ուշ մնացիք, ըսի:

— Ա՛հ, պատասխանեց գաւաթը վար գնելով, ատկէ կը վախնայի: Ի՞նչպէս եղեր է:

Հօլմս, ինքզինքը չառ հանդարտ ցոյց տալով մէկտեղ, խիստ յուզուած էր:

Ակնարկս հանդիպեցաւ Օրէնչօ անունին և սա խորագիրին. «Տօամ՝ Վաթէրլոյի կամուրջին վրայ»: Ահաւասիկ յօդուածը.

«Երէկ գիշեր, ժամը 9ին և 10ին միջոցները, ոտտիկան Քուք, որ Վաթէրլոյի կամուրջին մօտ պահակ կը սպասէր, օգնութեան կոչ մը և ջուրին խորը երթալու ձայն մը լսեց: Դիչերը մթին էր, կատաղէ փոթորիկ մը կը տիրէր և քանի մը անցորդներու օգնութեան հակառակ, կարելի չեղաւ ազատարարութեան գործը յաջողցնել: Սակայն իրարանցումին նշանը տրուեցաւ և քարափի ոտտիկանութիւնը յաջողեցաւ ցամաք հանել մարմինը Օրէնչօ անուն երիտասարդի մը, որ Հօրչէյմ կը բնակի, ինչպէս կը հաստատէ իր գրպա-

նին մէջ դանուած պահարան մը: Կ'ենթադրուի թէ Վաթէր-
լոյի կայարանին մէջ վերջին կառախուժութիւն հասնելու աճա-
պարանքով և մթութեան չնորհիւ ճամբան շուարած է և
նաւերը կապելու ծառայող կամրջակի մը ծայրէն անցած է:
Մարմինն վրայ բռնութեան ո' և է հետք չըլլալով, բացա-
յայտ կ'երեւի թէ հանգուցեալը զոհ եղած է աղետալի ար-
կածի մը: Այս գծախտութիւնը պէտք է որ իշխանութիւն-
ներուն ուշադրութիւնը հրաւիրէ կամրջակներու ձախող
գերքին վրայ»:

Քանի մը վայրկեան անշարժ և լուռ մնացինք: Հօլմս
առաջուրնէ աւելի յուզուած էր:

— Ի՞նչ ձախողութիւն իմ արժանապատուութեանս հա-
մար, Ուո'թըն, ըսաւ վերջապէս: Ասիկա չափ փափուկ զգա-
ցում մըն է, կը խոստովանիմ, բայց հպարտութիւնս կը վի-
րաւորուի: Անձնական գործ մը կ'ընեմ ասիկա և եթէ Աստ-
ուած կեանք տայ ինծի, այդ խումբը ձեռք պիտի անցընեմ:
Եւ ըսել թէ այդ երիտասարդը իմ օգնութիւնս խնդրելու
եկած էր ու ես դէպի մահ զրկեցի դայն:

Յանկարծ ելաւ թիկնաթուէն և սենեակին մէջ վեր վար
պտտեցաւ փութիկոտ քայլով մը: Դեղնած աշտերուն վրայ
թեթեւ կարմրութիւն մը կար: Իր երկար ու նիհար ձեռքերը
կը կծկուէին ջղաձգօրէն:

— Այդ մարդիկը խորամանկ թշուառականներ եղած ըլ-
լալու են որ այս թակարդին մէջ ձգէին դայն, ըսաւ: Դե-
տին եղերքը կայարանին հետ ուղիղ զիծի վրայ չի գտնուիր:
Նոյն իօն գիշերուան այդ ժամուն չափ մարդ կ'անցնէր կա-
մուրջէն, որով չէին կրնար գործադրել իրենց ծրագիրը: Է՛-
ռեմ, Ուո'թըն, պիտի տեսնենք թէ ո'վ պիտի շահի այս
պայքարը: Անմիջապէս դուրս կ'ելլեմ:

— Ոստիկանութեան դիմելու համար:

— Ո՛չ, ես ինծի կը բաւեմ: Երբ ցոնցս պատրաստեմ,
որոք բռնելու մտոյն վտանգ պիտի ըլլամ, բայց ոչ անկէ առաջ:

Ամբողջ օրը գործերովս զբաղեցայ և ուշ էր երբ Պէյքըր
Սթրիթ դարձայ: Հօլմս եկած չէր տակաւին: Վերջապէս,
ժամը 10ին միջոցները դարձաւ տոգոյն և ուժասպառ: Ուղ-
ղակի պիւֆէն գնաց, կտոր մը հաց կտրեց և կերաւ անյաղօ-
րէն: Յետոյ խոշոր գաւաթ մը ջուր խմեց:

— Անօթի՞ էք, ըսի:

— Չափազանց: Նախաճաշէն ի վեր բերանս բան մը
չեմ դրած:

— Բան մը չէ՞ք դրած:

— Ո՛չ: Եւ յետոյ ժամանակ չունէի ատոր վրայ խորհելու:

— Է՛ր ուրեմն, յաջողեցա՞ք:

— Այո՛, անշուշտ:

— Հետքը գտա՞ք:

— Ափսի մէջն է: Քիչ ատենէն պիտի լուծուի երիտա-
սարդ Օրէնշոյի վրէժը: Իրենց յատուկ դիւային նշանով պիտի
գրոշմենք զիրենք: Ազէկ հնարուած է, այնպէս չէ՞:

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզէք:

Նարինջ մը առաւ, բացաւ և կուտերը սեղանին վրայ
դրաւ: Անոնցմէ հինգ հատ ընտրելով, պահարանի մը մէջ
դրաւ և ստորոտը գրեց. «Ծ. Հ., վասն Ճ. Օ.ի»: Յետոյ
կնքեց և հետեւեալ հասցէն գրեց.

«Նաւապետ Ճէյմս Քօլումբ, Լօն Սքար նաւ, Սէվէննա»:

— Այս նամակը իրեն պիտի յանձնուի նաւահանգիստ մտած
ատեն, ըսաւ հեղնօրէն, և պիտի կրնայ անոր քունը փախ-
ցնել: Իր ճակատագրին յառաջընթացը պիտի ըլլայ, ինչպէս
եղաւ Օրէնշոյի համար:

— Ո՞վ է այդ նաւապետ Քօլումբը:

— Խումբին պետը: Միւսներն ալ ձեռք պիտի ձգեմ,
բայց նախ՝ անիկա:

— Հետքը ինչպէս գտար:

Հօլմս զրպանէն լայն թուղթ մը հանեց, որ թուական-
ներով և անուններով ծածկուած էր ամբողջովին:

— Ամբողջ օրը անցուցի, ըսաւ, Լօյտի տոմարները և
հին թուղթերու դէպեր քննելով: Հետեւեցայ բոլոր նաւե-
րուն, որ Փետրուարին Բօնտիշէրի հանդիպած էին: Քիչ տա-
րուով թեմք մը նաւեր արձանագրուած են վերջին ամիս-
ներուն այդ քաղաքին տոմարներուն մէջ: Նաւերէն մէկը՝
Լօն Սքար՝ անմիջապէս ուշադրութիւնս գրաւեց (թէեւ, ըստ
տոմարներուն, Լոնտոնէն դուրայ), վասն զի անոր անունը
ամերիկեան Նահանգներէն մէկուն անունն է:

— Կարծեմ թէ քսան է:

— Չեմ կրնար հաւատել, բայց վստահ եմ թէ ամեն
բիկեան ծագում ունի:

— Է՛, Էտքը:

— Տընտիի տոմարները պրպտեցի ու երբ տեսայ որ Լօն
Սքար 15 Յունուարին այդ նաւահանգիստը կը գտնուէր, եւ
թաղութիւնս ստուգութեան փոխուեցաւ: Յետոյ աչքէ ան-
ցուցի ցանկը այն նաւերուն, որոնք այժմ Լոնտոնի նաւա-
հանգիստը կը գտնուին:

— Ետքը:

— Լօն Սքար անցեալ չարթու հասած է: «Ալպեր Տօք»ը
գացի ու իմացայ թէ նաւը այս առտու իսկ գետէն իջած էր,
ձամբայ ելլելով դէպ ի Սէվէննա: Կրէյվսէնդ հեռագրեցի և
իմացայ թէ արդէն բացերը կը գտնուէր ան: Հովը արեւել-
քէն ըլլալով, Լօն Սքար հիմակ անցած է Կուտվէնսէն և
Հուայթ կղզիին մօտեցած ըլլալու է:

— Ի՞նչ պիտի ընէք ուրեմն:

— Հոգ մի՛ ընէք: Ես անոնց օձիքը չեմ ձգեր: Գիտեմ
թէ նաւուն մէջ գտնուող միակ Ամերիկացիներն են նաւա-
պետը և երկու օգնականները: Միւսները Դանիացի և Գեր-
մանացի են: Գիտեմ նաև թէ երեքն ալ ցամաք ելած են ե-
րէկ դիշեր: Ասիկա լսեցի այն մարդէն որ նաւուն մէջ բեռ-
ները զետեղելու օգնած է: Իրենց նաւը Սէվէննա համակէ
առաջ իմ նամակս թղթատարական կառքով իր հասցէին պի-
տի ժամանէ և Սէվէննայի ոստիկանութիւնը պիտի դիտնայ
թէ այդ երեք պարոնները իբր ոճրագործ ամբաստանուած են:

Ինչպէս միշտ, մարդկային ծրագիրները տեղ մը պակա-
սութիւն կ'ունենան և ձօն Օրէնչոյի սպանիչները երբեք
չստանան նարինջի կուտերը, որոնք պիտի յայտնէին իրենց
թէ իրենց չափ հաստատամիտ և յանդուգն մարդ մը յաջողած
էր երեւան հասնել ամէն բան:

Լօն Սքար փոթորիկի բռնուելով ընկղմած էր և մէջը
դընտուղներուն ամենքն ալ խեղդուած էին:

Վ Ե Ր Ձ

ՎԵՐ ԴԱՐՁԱԾ ԶՐԹՈՒՆՔՈՎ ՄԱՐԴԸ

Իսա Ուրթնէյ, եղբայր հանգուցեալ էլիէս Ուրթնէյի,
տոքթոր աստուածաբանութեան, գլխաւոր ուսուցիչ Մէյնթ
Ճօրճի աստուածաբանական վարժարանին, ինքզինքը հաշիշի
տուած էր: Կ'երեւայ թէ այս մոլութիւնը ստացաւ քօլէճին
մէջ, ծիծաղելի չարածճիւթեան մը հետեւանքով: Քուին-
սէյի երազներուն և զգայնութիւններուն նկարագրութիւնը
կարգացած էր և միեւնոյն արդիւնքները յօգուտ իրեն առաջ
բերելու համար, լօտանոսով (ամիսն ռուհու) ողողած էր իր
ծխախոտը: Ուրիշ շատերու պէս տեսաւ որ աւելի դիւրին է
սովորութիւն մը ստանալ քան թէ աղատիլ անկէ և ինք
որ յարգելի մարդ մը եղած էր, այդ կիրքին ազդեցութեան
տակ քանի մը տարուան մէջ սոսկումի և կարեկցութեան
տարակայ եղաւ իր ազգականներուն և բարեկամներուն հա-
մար: Տակաւին կը տեսնեմ զայն, նստած, ինք իր վրայ ամ-
փոփուելով: Կր տեսնեմ իր դեղին և թանձրացած գոյնը, իր
ծանր արտեւանունքները, իր բիրերը, որոնք գնդատեղի
ծայրերու ծաւալը առած էին, — մէկ խօսքով աւերումի
պատկերը:

Գիշեր մը, — 1889 Յուլիոն էր — յգուռը զարկին գրէթէ
ա՛յն ժամուն, ուր կարգապահ մարդ մը կը սկսի յօրանջել և
ժամացոյցը կը նայի: Աթոռին վրայ չտկուեցայ և կինս իր
ձեռագործը ծունդերուն վրայ ձգեց, որտեղութենէն քիչ մը
խոտուած դէմքով:

— Յաճախորդ մը, ըսաւ: Պիտի ստիպուէք դուրս ելլել:
Որքին հառաչանք մը արձակեցի, որովհետեւ այն օրը
յոգնած էի և հանգիստի կը կարօտէի:

Դուռը բացուեցաւ: Անսպարանքով արտասանուած քա-
նի մը խօսք և նրբանցքին մէջ արաւ ոտնաձայներ լսեցինք:
Սրան մտցուցին մութդոյն չըջաղկեոտ մը հագած կին մը,
որուն դէմքը սեւ քօլի մը տակ ծածկուած էր:

— Ներեցէք այսչափ ուշ ատեն գալուս, ըստ :

Յետոյ, ինքզինքը չկրնալով զսպել, կնոջս գիրկը նետառեցաւ և անոր ուսին վրայ հեծկլտաց :

— Օհ, սրչափ դժբախտ եմ, ըսաւ : Քիչ մը օգնութեան պէտք ունիմ :

— Ի՞նչպէս, ըսաւ կինս անոր քօղը վեր առնելով, բայց Քէյթ Ուիթնէ՛յն է ասիկա : Ո՛րչափ վախցուցիք զիս, Քէյթ : Ներս մտած ատեննիդ ընաւ չճանչցայ ձեզ :

— Սոսկալի կացութեան մը մէջ եմ : Այլ եւս ի՞նչ ընելու չեմ գիտեր : Ուստի ձեզ դռնելու եկայ :

Այս խօսքը նոր չէր ինծի համար : Կինս վշտահարներուն ապաւէնը և խորհրդատուն եղած էր երկար ատենէ ի վեր :

— Աղէկ ըրիք որ եկաք, ըսաւ անոր : Քիչ մը ջուր և զինի խմեցէք կաղդուրուելու համար : Հանդստաւէտ աթոռի մը վրայ նստեցէք և ձեր վիշտը պատմեցէք ինծի : Կ'ուզէ՞ք որ ժաք հեռանայ :

— Ո՛չ, ո՛չ, տոքդորին կարծիքին ու նաև օգնութեանը պէտք ունիմ : Իսայի համար է : Երկու օրէ ի վեր տուն դարձած չէ : Կը վախնամ որ ցաւալի բան մը պատահած է անոր :

Առաջին անգամը չէր որ կը խօսէր մեզի իր ամուսինին հիւանդութեանը վրայ, ինծի՝ իբրեւ տօքդոր և կնոջս՝ իբրեւ դպրոցակից վաղեմի բարեկամունի : Ամէն ջանք ըրինք զինքը հանդարտեցնելու և կաղդուրելու համար, միեւնոյն ատեն հարցումներ ընելով ամուսինին դռնուելիք տեղւոյն և զանիկա իր տունը վերադարձնելու կարելիութեան վրայ :

Ըսաւ թէ սոսոյզ աղբիւրէ գիտէ որ իր վերջին տագնապին միջոցին Լոնտոնի արեւելեան թաղը գտնուած հաշիշի ծխարանի մը սովորական յաճախորդը եղած էր : Մինչև այն ատեն իր շուտաշուրթիւները մէկ օրուան բացակայութեան մէջ կը սահմանափակուէին : Իրիկունը կը դառնար զինով վիճակի մէջ : Բայց այս անգամ 48 ժամէ ի վեր կը գտնուէր իր ցաւալի մոլութեան աղդեցութեան ներքեւ : Եւ այդ ծխարանին մէջ պիտի գտնուէր, թոյն ներշնչելով կամ քնանալով, մինչև որ ափիօնին աղդեցութիւնը անցնի և ասիկա՝ անարդու վատթար մարդոց միջեւ : Դէպի «Ոսկի կապելան» էր, Բրքըր Սուէնտէմ Լէնի մէջ, ուր պէտք էր ուղղել հետազօ-

թիւնները : Բայց ի՞նչ ընելու էր : Երկչոտ կին մը ի՞նչպէս կրնար այդպիսի տեղ մը մտնել և ամուսինը հարկադրել որ սրիկաներու այդ սրջէն մեկնի :

Այս էր իր այցելութեան նպատակը, յուսալով թէ պիտի կրնայի իրեն ընկերանալ այդ անիծեալ վայրին մէջ : Յետոյ, կարծիքը փոխելով, նկատեց թէ վերջապէս իր ներկայութիւնը օգուտ մը չունէր և թէ ես՝ Իսա Ուիթնէյի բժշկական խորհրդատուն՝ աւելի աղդեցութիւն պիտի ունենայի անոր վրայ : Լաւագոյն էր ուրեմն որ ես առանձին երթայի : Խօսք տուի ամուսինը կառքով մը զրկել իրեն, եթէ գտնէի զայն իր նշանակած տեղը : Տասը վայրկեան ետք թիկնաթոռէս ելած և հանդստաւէտ սրահէս հեռացած էի կառքով դէպ ի քաղաքին արեւելակողմը երթալու համար տարօրինակ պաշտօնով մը, ըստ երեւոյթին նուազ տաքօրինակ քան որչափ չեղաւ իրականութեան մէջ :

Ձեռնարկիս առաջին մասը շատ պարզ եղաւ : Բրքըր Սուէնտէմ-Լէն զարչելի փողոց մըն է, ծածկուած այն բարձրաբերձ միջերանոցներուն ետեւ, որոնք Լընաթն-Պրիճի արեւելակողմը, զետին հիւսիսային եզերքին վրայ կը գտնուին : Ընդգլխներու վաճառատան մը և ճինօղիի խանութի մը միջև, ուր կարելի էր երթալ քարէ ցից սանդուղով մը որ նկուղի մը մուտքին պէս սեւ ծակի մը կը յանգէր, փնտռած որչաք տայ : Կառագանիս հրամայելով ինծի սպասել, իջայ սանդուղէն, որ գինովներուն յարատեւ անցքին հետեւանքով մաշած էր, և դրան վերեւ կախուած իւղի դողդոջուն կանթեղին մը լոյսով, մղկալը վերցուցի և խորխափելով մտայ երկար ցած սենեակ մը, որուն միջնոքտար թանձրացած էր ափիօնի թխորակ ծուխով : Փայտէ անկողնիկներ, որոնք պատշգամաձեւ սրմածք մը կը կազմէին, չորս կողմը իրարու վրայ շարուած էին, ինչպէս կ'ըլլայ դաղթականներու նաւի մը յառաջակողմի բարձրաւանդակին վրայ :

Այս չողիին մէջէն տարտամ կերպով կը նշմարուէին աւրուանկարներ, որոնք ամէնէն երեւակայական ձևերը կը ներկայացնէին, — կորաքամակ ուսեր, ծալուած ծունդեր, դէպ ի ետեւ ձգուած գլուխներ ամբանացած կերպարանքով մը և հոս ու հոն մտայ և աղօտ աչք մը դէպ ի դուռը ուղ-

զուած : Ստուերի չրջանակէն կը ցայտէին պղտիկ կէտեր , աւելի կամ նուազ լուսաւոր , մետաղէ ծխամորջերու մէջ վառած կամ մարած թոյնին համեմատ : Ծխողներէն շատերը պառկած էին և չէին խօսեր : Բայց ոմանք իրենց երազները կը մրմռային և ուրիշներ ալ իրենց մտածումները կը փոխանակէին տարօրինակ , խուլ և կցկտուր ձայնով մը : Ասոնք յանկարծ կանգ կ'առնէին և իրենց խոկումներուն մէջ կը խորասուզուէին առանց դրացիին պատմածովը զբաղելու : Սենեակին դիմացի կողմի ծայրը նշմարեցի վառած ածուխի պղտիկ հնոց մը և անոր շատ մօտը , փայտէ եռոտանիի մը վրայ , նիհար մարդ մը , որուն ծնօտը ձեռքերուն վրայ կը հանդէպ : Արմուկները ծունդերուն կրթնցուցած էր և աչքերը կարծես թէ կրակէն առնէին զոնքնուած էին :

Ներս մտած ատենս , Մալալացի տոգոյն սպասուոր մը փութացած էր ծխամորջ մը և աֆիօնի պաշար մը ներկայացնել ինծի , հրաւիրելով զիս տարածուիլ պարապ անկողնի մը վրայ :

— Շնորհակալ եմ , ըսի , ես էստ եկած եմ ո՛չ թէ մնալու , այլ տեսնելու համար բարեկամներէս մէկը՝ Մր. Իսա Ուիթնէյը , որուն հետ խօսելիք ունիմ :

Աջակողմէս մէկը յանկարծական շարժում մը բրաւ և ձայն մը հանեց : Այն ատեն մութին մէջ տեսայ որ իմ առջեւ , սեւեռուն ակնարկով մը ինծի կը նայէր նոյն ինքն Ուիթնէյ , բայց տոգոյն , մոլորուն , անբանացած Ուիթնէյ մը :

— Մե՛ծդ Աստուած , Ուիթնէյն է , ըսա :

Խեղճ մարդը սրտածմելի վիճակի մը մէջ էր և ջիղերը վերջին ծայր գրգռուած էին :

— Ըսէ՛ք , Ուիթնէյ , ժամը քանի՞ն է , հարցուց :

— 11ին մօտ է :

— Ո՞ր օրուան :

— Յունիս 19ի ուրբաթ օրուան :

— Ահեղ ընէ : Ես կը կարծէի թէ ա՛յսօր չորեքշաբթի է : Ո՛չ , կը սխալիք , չորեքշաբթի է , այնպէս չէ : Ինչո՞ւ կ'ուզէք անարդ խաղ մը ընել ընկերոջ մը :

Գլուխը ուսին վրայ ծռեց և սկսաւ լալ :

— Ձեզի կ'ըսեմ թէ այսօր ուրբաթ է , սիրե՛լիս : Ձեր

կինը երկու օրէ ի վեր ձեզի կը սպասէ : պէտք է ամենայիք ձեր ընտանիքին համար :

— Արդարեւ կ'ամենամ : Միայն թէ կը սխալիք , Ուիթնէյ , վաճառի քանի մը ժամ միայն անցուցի հոս : Երեք , թերեւս չորս ծխամորջ խմեցի , չեմ յիշեր թէ ո՛րչափ է : Բայց ձեզի հետ պիտի դառնամ : Ձեմ ուղեր սարսափեցնել Բէյթը , խեղճ պղտիկ Բէյթը : Ձեռքերնիդ տուէք : Կառք ունի՞ք :

— Այո՛ , դրան առջեւն է :

— Այն ատեն պիտի օգտուիմ : Պէտք է սակայն որ հաշիւս մաքրեմ այս տեղ , Ուիթնէյ : Կ'աղաչեմ , նայեցէ՛ք թէ պարտքս ի՞նչ է : Ես այլեւս ոյժ չունիմ բան մը ընելու :

Մինչեւ խանութին տիրոջը քով երթալու համար , քննադողներու երկու շարքերուն միջեւ աղատ թողուած նեղ անցքը մտայ , չունչս բռնելով , որպէս զի աֆիօնի թունաւոր և թմրեցուցիչ չողիները չներշնչեմ :

Նիհար մարդուն առջեւէն անցնելով , որ հնոցին քով նստած էր , զգացի ձեռք մը , որ բաճկոնէս կը քաշէր և լսեցի խուլ ձայն մը , որ կը մրմռար . « Երբ իմ առջեւէս անցնիք երթաք , ետեւնիդ դարձէ՛ք ու ինծի նայեցէ՛ք » :

Ակնարկ մը ձգեցի չորս կողմս : Այս խօսքերը խիստ որոշ կերպով արտասանուած էին : Ծերունին միայն , որուն քով կը գտնուէի , կրնար արտասանած ըլլալ զանոնք : Սակայն կը վարանէի այդպէս կարծելու , որովհետեւ այդ մարդը մտածումներու մէջ խորասուզուած կ'երեւար : Ծայրայեղ նիհարութիւն մը ունէր , խորշումած և տարիքէն կորաքամակ եղած : Ծունդերուն միջեւ բռնած էր աֆիօնի իր երկար ծխամորջը , զոր կարծես թէ ձեռքէն ձգած էր յողնութեան հետեւանքով : Գոր կարծես թէ ձեռքէն ձգած էր յողնութեան հետեւանքով : Բայց մտքի երկու քայլ յառաջացայ , յետոյ ետիս դարձայ : Բայց մտքի բովանդակ ներկայութեանս պէտք ունեցայ աղաղակ մը զսպելու համար : Ծերունին ա՛յնպիսի դիրք մը առած էր որ ես միայն կրնայի տեսնել զինքը : Մարմինը նուազ նիհար էր , խորշումները անհետացած էին , աղօտ աչքերը նորէն փայլուն էին և այն անձը , որ առջեւս կը գտնուէր , հնոցին քով նստած , Շէրլօք Հօլմսն էր , այո՛ , նոյն ինքն Շէրլօք Հօլմսը , որ իմ զարմանքիս վրայ կ'զբօսնուր : Աննշմարելի նշանէ մը հասկցայ

Թէ պէտք էր իրեն մօտենայի, բայց անիկա արդէն, իր կախ շրթունքովը, վերստացած էր մանկացեալ ծերունիի իր կերպարանքը:

— Հօ՛ւմս, ի՞նչ կ'ընէք հոս, այս որջին մէջ, մրմռացի:

— Կարելի եղածին չափ ցած ձայնով խօսեցէք, ըսաւ: Ականջներս սուր են: Եթէ հոն գտնուած ձեր անբանացեալ բարեկամէն ձեր օձիքը աղատելու ծայրայեղ բարութիւնը ունենաք, շատ ուրախ պիտի ըլլայի վայրկեան մը ձեզի հետ խօսելով:

— Դրան առջեւ կառք մը ունիմ:

— Այն ատեն, կ'աղաչեմ, կառքը դրէք դայն և տունը դրկեցէք: Իրեն մասին կրնաք հանդիստ ըլլալ: Շատ ընկճուան երեւոյթ մը ունի և յիմարութիւններ չի գործեր: Խորհուրդ կուտամ նաև ձեզի որ կառապանին միջոցաւ ըսէք ձեր կնոջ թէ ես վար դրած եմ ձեզ: Դուրսը սպասեցէք ինծի: Հինգ վայրկեանէն կուգամ կը գտնեմ ձեզ:

Բան մը չէի մերժեր Շէրլօք Հօլմսին, որուն բոլոր խնդրանքները որոշ և ճշգրիտ էին և հանդարտ ու հեղինակաւոր չեչուով մը կ'ըլլային: Գիտէի նաև թէ երբ Ուիթնէյը կառք դնէի, պաշտօնս լրացած պիտի ըլլար, և միւս կողմէ կ'ուրախանայի որ բարեկամիս հետ պիտի նետուիմ այն տարօրինակ արկածներէն մէկուն մէջ, որոնք իր գոյութեան միակ պատճառն էին: Քանի մը բռնաբարեմէն կարճ տոմսակ մը գրեցի կնոջս և Ուիթնէյի հաշիւը մաքրեցի: Յետոյ Ուիթնէյը դեռեցի կառքիս մէջ ու երբ տեսայ հեռանալը, համբերութեամբ սպասեցի Շէրլօք Հօլմսի: Քանի մը վայրկեան ետք տեսայ որ ափիօնամոնքերու որջէն դուրս ելաւ դառած ծերունիի երեւոյթով մարդ մը, որ մօտս եկաւ ու քով քովի իջանք փողոցն ի վար: Պահ մը անստոյգ քայլով մը յառաջացաւ կռնակը ծռած: Յետոյ յանկարծ ասդին դառնալով շտկուեցաւ և բարձր ձայնով խնդաց դուարթօրէն:

— Մտքէ պիտի անցնէիք, Ուո'թսըն, այնպէս չէ՞, ըսաւ, թէ ափիօնի մոլութիւնն ալ աւելցուցած եմ քօքախի ներմորթային ներարկուանքներուն և միւս բոլոր տկարութիւններուն վրայ, որոնց մասին հաճեցաք բժշկական հորիզոններ բանալ իմ առջեւս:

— Ապահովապէս շատ զարմացայ ձեզ այս տեղ գտնելով:

— Ես ձեզմէ աւելի զարմացայ զձեզ հոս տեսնելով:

— Ես բարեկամ մը փնտռելու եկայ:

— Ես ալ թշնամի մը:

— Թշնամի մը:

— Այո՛, իմ բնական թշնամիներէս մէկը, կամ, եթէ կը նախապատուէք, որս մը: Մէկ խօսքով, Ուո'թսըն, խիստ չահեկան քննութիւն մը կատարելու վրայ եմ և կը յուսամ թէ, ինչպէս արդէն ուրիշ անգամներ, կարեւոր հետք մը գտած եմ այս տիմարներուն անկապակից զառանցանքներուն մէջանդ: Եթէ այս որջին մէջ ճանչցուէի, կեանքս պիտի վրտանդուէր: Արշաւ մը կը կատարեմ ու այդ սրկիայ Լատքաբը, որ կը հետապնդէ զիս, երգում ըրած է որ վրէժը պիտի լուծէ ինձմէ: Եթէ կատարելը, որ կը գտնուի այս շէնքին ետեւ, Սէյնթ Բօլի նաւամատոցին մօտ, կարենար պատմել թէ մութ, անլուսին գիշերները ինչե՞ր անցած են...

— Ի՞նչ, դիակներո՞ւ համար ըսել կ'ուզէք:

— Այո՛, դիակներու համար, Ուո'թսըն: Հարուստ պիտի ըլլայինք եթէ հազար ոսկի տալին մեզ իւրաքանչիւր դժբախդի համար, որ սպաննուած է այս որջին մէջ: Գետին այս եղերքին վրայ գտնուած ամէնէն սոսկալի թակարդն է ոճիրի համար և կը վախճամ թէ Նէվիլ Սէյնթ Քլէր հոն մտած է այլ եւս բնաւ դուրս չելլելու պայմանաւ: Բայց կառքը հոս պէտք է ըլլար:

Երկու մասները ակունքներուն էջտեղ դրաւ և ուժգին կերպով սուրեց, — նշան մը, որուն պատասխանեց հեռուէն ուրիշ սուլում մը, որուն կ'ընկերանար ձիու ամբակի և կառքի թաւալումի աղմուկ մը:

— Հիմա, Ուո'թսըն, ըսաւ Հօլմս, երբ մութին մէջէն դուրս կ'ելլէր՝ կառք մը, իր լապտերներովը լուսաւորուած, ինծի պիտի ընկերանար անշուշտ:

— Եթէ կրնամ օգտակար ըլլալ...

— Օ՛հ, վստահելի բարեկամ մը միշտ օգտակար է և բրնձիկագիր մը՝ ա՛լ աւելի: Սէտրի մէջ երկու անկողիննոց սենեակ մը ունիմ:

— Սէտրի՞ մէջ:

— Այո՛: Մը. Սէյնթ Քլէյրի տունն է անիկա: Քննութիւնը վարեցէս ի վեր հոն կը բնակիմ:

— Ո՛ւր է:

— Լիի մօտ, Քէյնթի գաւառ: Եօթը փարսախ ճամբայ ունինք առջեւնիս:

— Բայց գործին ի՞նչ ըլլալը չեմ գիտեր:

— Բնականարար: Վարկեանէ մը պիտի պատմեմ ձեզի: Կառք նստեցէք: Լա՛ւ: Ժա՛ն: Պէտք չունինք ձեզի: Ահաւասիկ կէս քուրօն մը: Վաղը, Ժամը 11 ին միջոցները սպասեցէք ինծի: Ձին քաղցուցէք: Աղէկ:

Մտրակի թեթեւ հարուած մը տուաւ է մտանք մութ և ամայի փողոցներու լաբերինդոսի մը մէջ ու գացինք լայն կամուրջը, որ ձգուած է տղմուտ գետակին վրայ: Աւելի հեռուն, ուրիշ լայն անջրպետ մը, աղիւսով և շաղախով ծածկուած, — լուռ անջրպետ, որուն մէջ կը հնչէին միայն ոտերկանի մը ծանր և կանոնաւոր ոտնաձայնը կամ յապաղած գուարթ կենցաղատէրներու երգերն ու աղաղակները: Սոչոր մութ ամպեր կը կուտակուէին երկինքին վրայ, հաղիւթոյլ տալով ընդհարել քանի մը աստղեր: Հօլմա չէր խօսեր: Գլուխը կուրծքին վրայ ծռած, կարծես թէ իր մտածումներուն մէջ խորասուզուած էր, մինչ ևս, իր քովը նստած, անհամբեր էի խմանալու թէ ի՞նչ էր այն նոր խնդիրը, որուն վրայ կը կեդրոնանային իր բոլոր կարողութիւնները: Սակայն չէի համարձակեր հարցումներ ընել իրեն: Արդէն քանի մը մղոն տեղ յառաջացած և բազմաթիւ ամառանոցներ ունեցող արուարձանները հասած էինք երբ ընկերս, յանկարծ ցնցուելով, ուսերը թոթուեց և սիկառը վառեց գոհունակ դէմքով մը:

— Լուել գիտէ՞ք, Ուօ՛թօն, ըստ ինծի: Ստիկա անգնահատելի յատկութիւն մըն է ճամբու ընկերոջ մը համար: Բայց իրա՛ւ որ, մէկու մը հետ խօսելու պէտք ունիմ, վասն զի այս վարկեանին գուարթ եմ: Քիչ մը առաջ կը հարցնէի ես ինծի թէ ինչո՞ւ պզտիկ կնոջ ի՞նչ պիտի ըսէի այս իրիկուն, երբ զուռը գայ զիս ընդունելու:

— Կը մոռնաք թէ տեղեակ չեմ գործին:

— Լի հասնելնէս առաջ իրողութիւնը ձեզի պատմելու ժամանակ ունիմ: Ստիկա շատ պարզ կ'երեւայ և սակայն լաւ

հետք մը չեմ գտներ: Ապահովապէս շատ նշաններ կան, բայց այդ նշանները ամբողջութիւն մը չեն կազմեր: Հիմա, Ուօ՛թօն, գործը ձեզի պիտի պատմեմ կարելի եղածին չափ յստակ կերպով և կրնայ ըլլալ որ ձեր ուղեղին մէջ կայծ մը վառու հետքին վրայ դնէ զիս:

— Մտիկ կ'ընեմ:

— Քանի մը տարի առաջ, աւելի ճիշդը, 1884 Մայիսին, Լի եկաւ Նէվիլ Սէյնթ Քլէր անուն մէկը, որ շատ հարուստ կը կարծուէր: Մեծ ամառանոց մը առաւ և չրջակաները ճաշակով յարդարեց ու բաւական ճոխ կերպով ապրեցաւ: Քիչ քիչ բարեկամներ ունեցաւ չրջականերէն և 1887 ին ամառնացաւ դարեջրագործի մը աղջկան հետ, որմէ երկու գաւառ ունեցաւ: Չբաղում չունէր, բայց քանի մը ընկերութիւններու կ'անդամակցէր և ընդհանրապէս առտունները քաղաք կ'երթար ու իրիկունները կը դառնար այն կառախումբով, որ Ժամը 5, 14 ին կը մեկնի Քէյնթն Սթրիթէն: Մը. Սէյնթ Քլէր այժմ 37 տարեկան է: Չափաւոր սովորութիւններու տէր մարդ մը, բարի ամուսին մը, խիստ գորովալից հայր մը և ժողովրդական անձ մըն է բոլոր անոնց մէջ որ զինքը կը ճանչնան: Պիտի տեղեցնեմ թէ, մեր տեղեկութիւններուն համեմատ, այժմ իր պարտքը կը հասնի 88 ոսկիի և 10 չիլինի, մինչ մայրաքաղաքին և գաւառին պանքաներուն մէջ 220 ոսկիի վարկ մը ունի: Ուրեմն պատճառ չկայ ենթադրելու թէ իր թշնամիները, եթէ ունի, անհաշտ պահանջատէրներ ըլլան:

Անցեալ երկուշաբթի, Մը. Նէվիլ Սէյնթ Քլէր սովորականէն աւելի կանուխ քաղաք գնաց, մեկնելէ առաջ ըսելով թէ երկու կարեւոր յանձնարարութիւններ ունէր կատարելու և թէ իր պզտիկ տղուն համար շինութեան վերաբերեալ խաղալիք մը պիտի բերէր: Դիպուածով, իր կինը, նոյն երկուշաբթի օրը, ամուսինին մեկնելէն շատ քիչ ատեն ետքը, հեռագիր մը ստացաւ, որ կը ծանուցանէր իրեն թէ մեծ արժէք ունեցող պզտիկ ծրար մը, որուն կ'սպասէր արդէն, իր տրամադրութեան ներքեւ կը գտնուէր Ապէրտինի չոգեսաւալին ընկերութեան գրասենեակին մէջ: Եթէ լաւ կը ճանչնաք

Երիօք Հօլմա 5

6095-57

ձեր Լոնտոնը, գիտէ՞ք թէ ընկերութեան գրասենեակը կը գտնուի Ֆրէզնօ փողոցին մէջ, որ կը յանդիս Լըբըր Սուէն-տէմ-Լէն, ուր այս իրիկուն գտաք զիս: Ուստի Տիկին Սէյնթ Քլէր ճաշեց, յետոյ Լոնտոն գնաց, քանի մը տեղ այցելեց, որմէ ետք ընկերութեան գրասենեակը գնաց, ծրարը առաւ և ճիշդ ճամբ 435ին գտնուեցաւ Սուէնտէմ-Լէն, դէպ ի կայարան երթալու համար: Մինչեւ հոս աղէկ հետեւեցա՞ք ըսածներուս:

— Այո՛:

— Եթէ կը յիշէք, անցեալ երկուշաբթի օր օդը շատ տաք էր: Տիկին Սէյնթ Քլէր կամաց կը քալէր և աջ ու ձախ կը նայէր, յուսալով թէ կառք մը կը տեսնէ, վասն զի չէր սիրեր այս վատանամբքը թաղին մէջ առանձին գտնուիլ հետիտոն: Այսպէս Սուէնտէմ-Լէնէն իջած ատեն յանկարծ բացազանչութիւն մը կ'ամ աղաղակ մը լսեց և ապշեցաւ մնաց տեսնելով որ ամուսինը իրեն կը նայէր ու նոյն խոյ նշան կ'ընէր (գոնէ իրեն այնպէս էկաւ) երկրորդ յարկի մը պատուհանէն: Պատուհանը բաց էր և Տիկին Սէյնթ Քլէր կը հաւատէր թէ իր ամուսինը յուզուած կ'երեւէր: Ձեռքովը յուսահատական շարժում մը ըրաւ, յետոյ յանկարծ անհետացաւ պատուհանէն, որպէս թէ անդիմադրելի ոյժ մը քշած տարած ըլլար զինքը: Տարօքինակ մանրամասնութիւն մը իր ուշադրութիւնը գրաւեց: Թէեւ հազած էր այն մութ դոյն զգեստը, զոր կը կրէր տունէն մեկնած պահուն, բայց ո՛չ օձիք ունէր ոչ փողկապ:

Համոզուած ըլլալով թէ դժբախտութիւն մը եկած էր իր ամուսնոյն զլխին, արագօրէն իջաւ սանդուղին աստիճաններէն (տունը աֆիսնամոններու այն որջն էր, ուր այս իրիկուն գտաք զիս), վազելով անցաւ դուռնէն և փորձեց առաջին յարկը տանող սանդուղէն ելլել: Բայց այդ սանդուղին ստորտը հանդիպեցաւ ձեզի ըսած մարդուս՝ որիկայ Լաքարին, որ արդիւնց անցնիլը և հոն իբր գործակատար ծառայող Դանիացիին օգնութեամբ փողոց հրեց զայն: Ահա եւ ի նախազգացումներու մատնուած, փողոցէն իջաւ և բարեբախտաբար Ֆրէզնօ փողոցին մէջ հանդիպեցաւ կարգ մը

ոտտիկաններու և ոտտիկանապետի մը, որոնք իրենց տեղը կը դառնային:

Ուտիկանապետը և երկու ոտտիկաններ իրեն հետեւեցան և տանտիրոջ յամառ դիմադրութեանը հակառակ, մտան այն սենեակը, ուրկէ նշմարուած էր Մը. Սէյնթ Քլէր: Բայց հոն չգտան զանիկա: Արդարեւ այդ յարկը մարդ չկար, բաց ի հոն բնակող դժբախտ և զաղբատեմիլ հիւանդէ մը: Ինք և Լաքար հանդիսաւորապէս երդում ըրին թէ այդ օրը, կէս օրէն ետք, իրեցմէ զատ ո՛չ ոք մտած էր այդ սենեակը: Իրենց ժխտումը այնչափ ուժով էր որ ոտտիկանապետը համոզուեցաւ և կարծեց թէ Տիկին Սէյնթ Քլէր սխալած էր: Բայց անիկա, աղաղակ մը արձակելով, ցատկեց ճերմակ փայտէ պղտիկ տուփի մը վրայ, որ սեղանին վրայ կը դրուէր և կափարիչը խլեց: Շինութեան վերաբերեալ խաղալիք մը ինկաւ, ճիշդ ա՛յն, զոր Մը. Սէյնթ Քլէր պիտի բերէր իր զուկին:

Այս դիւարը և կաղ մարդուն ակներեւ այցալուծութիւնը ցոյց տուին ոտտիկանապետին թէ գործը ծանր էր: Յարկաւ բաժինը խնամքով խուզարկուեցաւ և սա եզրակացութեան յանգուեցաւ թէ զարչելի ոճի մը գործուած էր: Առաջակողմի սենեակը կահաւորուած էր իրրեւ համեստ սալոն մը և կը բացուէր պղտիկ ճաշարանի մը վրայ, որ մթերանոցներէն մէկուն վրայ կը նայէր: Մթերանոցին և ննջասենեակի պատուհանին միջեւ կը գտնուէր նեղ անցք մը, որ տեղատուութեան հարմարեցումներէն զուրկ էր, բայց մակընթացութեան միջոցին առ նուազն չորսուկէս ոտնաչափ ջուրով կը ծածկուէր: Սենեակին պատուհանը լայն է և կը բացուի ամբողջ բարձրութեանը վրայ: Քննութեան միջոցին արիւնի հետքեր գտնուեցան պատուհանին եզերքին վրայ և քանի մը կաթիլներ ալ՝ սենեակին տախտակամածին վրայ: Առաջին սենեակին մէջ, վարագոյրի մը ետեւ գտնուեցան Մը. Նէվիլ Սէյնթ Քլէրի բոլոր հագուստները, իր վերարկուէն զատ: Կօշիկ, գուլպայ, գլխարկ, ժամացոյց, ամենքն ալ հոն էին: Այս առարկաները բռնուածքով և է հետք չէին ցուցներ, բայց Մը. Սէյնթ Քլէր անհետացած էր: Պատուհանէն դուրս ելած ըլլալու էր, քանի

որ ուրիշ ելք չկար և եզերքին վրայ արիւնի չարաշուք հետ-
քերը յոյս չէին թողուր թէ կրցած էր լողալով ազատիլ,
որովհետեւ եղերեքգութեան միջոցին ջուրերը շատ բարձրա-
ցած ըլլալու էին:

Եւ հիմա քանի մը խօսք՝ այն չարադործներուն վրայ,
որոնք կ'երեւի թէ ուղղակի կերպով մատ ունեցած են այո
գործին մէջ:

Լասքար վատահամբաւ մէկն է, բայց որովհետեւ Տիկին
Սէյնթ Քլէր կը պատմէ թէ սանդուղին ստորոտը տեսած է
զայն պատուհանին առջև իր ամուսնոյն երեւալէն քանի մը
վայրկեան ետք, ուստի անիկա ոճիրին մէջ մեղսակից մը միայն
եղած կրնայ ըլլալ: Իր պաշտպանութեան եղանակն է բա-
ցարձակ անգիտութիւն: Կ'ըսէ թէ բնաւ տեղեկութիւն չունի
իր վարձակալին՝ Հունկ Պունի արարքներէն և շարժումներէն
և թէ ո'ր է պատրուակով չի կրնար պատասխանատու ըլլալ
զոյն հազուստներուն գտնուելուն համար:

Գալով չարադէմ կադին, որ աֆիօնամոլներու որջին եր-
կորդ յարկը կը բնակի և որ անշուշտ վերջին անգամ տես-
նողը եղած է Մր. Նէվիլ Սէյնթ Քլէրը, կը կոչուի Հիւկ Պուն
և իր գաբչելի գէմքը ծանօթ է ամէն անոնց որ այդ կողմե-
րը կը յաճախեն: Արհեստով մուրացիկ մըն է, թէեւ, ոստի-
կանական կանոններէն խուսափելու համար, մեղրամոմէ լուց-
կիի տուփեր ծախել կը ձեւացնէ: Քիչ հեռու, Թրիտ-Նիտլ
փողոցէն իջած ատեն, ձախ կողմին վրայ դիտած ըլլալու էք
պզտիկ անկիւն մը պատին մէջ: Այս մարդը հոգ կը կենայ
ամէն օր, սրունքները խաչաձեւած, իր պզտիկ ափսէն ծուն-
գերուն վրայ: Կարեկցութեան ա'յնչափ արժանի տեսարան
մը կը ներկայացնէ որ մանր դրամներու տարափ մը կ'իյնայ
իրեն առջև, գետինը դրած իւղոտ դիւխանոցին մէջ: Մէկէ
աւելի անգամներ դիտած եմ այդ մարդը այսօրուքնէ առաջ,
ուր արհեստիս բերմունքով կրցայ ծանօթանալ անոր հետ
և միշդ զարմացած եմ այն հունձքին վրայ, զոր կը քաղէ կը
ժողվէ քանի մը վայրկեանի մէջ: Պատճառը սա՛ է որ իր
տեսքը շատ տարօրինակ է և ո'չ ոք չի կրնար քովէն անցնիլ
առանց դիտելու. — չիկադոյն մաղերու խուրձ մը, տփռոյն

գէմք մը սոսկալի վէրքով մը, որ կծկած և վեր դարձուցած
է վերի շրթունքին եզերքը, շունի ծնօտ մը և խիստ վառ-
վառն զոյգ մը սեւ աչքեր, որոնք տարօրինակէս կը հա-
կադրեն իր մաղերուն գոյնին հետ: — Այս ամենքը մուրացիկ-
ներու բազմութենէն կ'որոշեն կը զանազանեն զինք: Ու-
շագրաւ է նաեւ իր պատրաստարան միտքը, վասն զի միշտ
պատասխան մը ունի կատակախօսութիւններուն, զորս ան-
ցորդները կ'ընեն իրեն: Այս մարդը, աֆիօնամոլներու որջին
այն վարձակալն է որ վերջին տեսնողը եղած է մեր վնասուած
մարդը:

— Բայց կադ մը մինակ ինչ կրնայ ընել ուժեղ մարդու
մը գէմ:

— Կադ է սա իմաստով որ գայթ ի գայթ կը քալէ,
բայց կ'երեւի թէ, հակառակ ասոր, զօրաւոր և բաւական
առողջ է: Զեր արհեստին փորձառութիւնը սովորեցուցած ըլ-
լալու է ձեզի, Ուօ'թսըն, թէ անդամի մը տկարութիւնը յա-
ճախ կը փոխարինուի միւս անդամներուն աւելի ուժեղա-
ցումով:

— Կ'աղաչեմ, շարունակեցէք ձեր պատմութիւնը:

— Տիկին Սէյնթ Քլէր պատուհանին վրայ արիւն տես-
նելով նուազած էր և ոստիկանութիւնը կառքով մը տուն
տարաւ զայն, անոր ներկայութիւնը չկրնալով օգտակարու-
թիւն մը ունենալ քննութեան մէջ: Ոստիկանապետ Պարթըն,
որուն յանձնուեցաւ գործը, խիստ լրջօրէն քննեց յարկաբա-
ժինը, բայց առանց գտնելու բան մը, որ կարենար հետք մը
ցոյց տալ իրեն: Սխալ մը գործուեցաւ անմիջապէս չձերբա-
կալելով Պունը, որուն քանի մը վայրկեան միջոց տրուեցաւ,
ու ան ալ այդ պահուն կրցաւ խորհրդակցիլ Լասքար բարե-
կամին հետ: Երբ վերջապէս զինքը ձերբակալեցին և խու-
զարկեցին, չգտան բան մը, որ կարենար յանցապարտ ընել
զայն: Իրաւ է թէ արիւնի բիծեր տեսնուեցան շապիկին աջ
թևին վրայ, բայց անիկա կտրուածք մը ցոյց տուաւ աջ
մատնեմատին վրայ, եղունգին մօտ, և յայտարարեց թէ ա-
իրունը այդ կտրուածքէն առաջ եկած էր, աւելցնելով թէ
քիչ առաջ պատուհանին մօտեցած էր և թէ հոն դիտուած

բիծերը անշուշտ միեւնոյն աղբւրէն էին։ Ազդու կերպով
ուրացաւ Մր. Նէվիլը տեսած ըլլալը և կրդուժ ըրաւ թէ իր
սեննակին մէջ անոր հագուստներուն ներկայութիւնը իրեն
համար ա՛յ նո՛յնչափ խորհրդաւոր էր որչափ ոստիկանութեան
համար։ Գալով Տիկին Սէյնթ Քլէրի ըսածին թէ իր ամուսինը
պատուհանին առջեւ տեսած էր, Պուն յայտարարեց թէ այդ
կէնը յիմար էր կամ թէ երազ տեսած էր։ Պահականոց տաբ-
ուեցաւ իր բողոքներուն հակառակ։ Ոստիկանապետը յար-
կաբամբնէն մէջ մնաց յուսալով թէ տեղատուութիւնը նոր
հետք մը պիտի բերէր իրեն։ Չէր սխալեր, վասն զի արդմէն
մէջ գտնուեցաւ ո՛չ թէ իրենց փնտռածը, այլ Նէվիլ Սէյնթ
Քլէրի բաճկոնը, ի բացակայութեան նոյն ինքն Սէյնթ Քլէրի։
Եւ գուշակեցէք թէ այդ բաճկոնը ի՞նչ կը պարունակէր իր
զրպաններուն մէջ։

— 2tes gfunter :

— Ատիկա չի դարձացներ զիս, որովհետեւ անկարելի է գուշակել: Է՛ր ուրեմն, բոլոր դրպանները լեցուն էին խոշոր և մանր դրամներով: 421 հատ երկու և 270 մեկ սունոց դրամներ կային: Չարմանայի չէ որ տեղատուութիւնը իրեն հետ չտարաւ այդ խլեակը: Բայց դիակ մը աւելի դիւրութեամբ կը տարուի: Նաւաճատոյցին և տունին մըջեւ բուռն հակահոսանք մը կայ: Ուրեմն չառ բնական է որ բաճկոնը, չառ ծանր ըլլալով, հոն մնայ, մինչ մարմինը, ամէն հագուստէ մերկացած, գետին փոսին մէջ քչուած է:

— Զեր ըսածներէն հասկցայ որ միւս բոլոր զգեստները սինեալին մէջ զտնուած էին: Դիտելը միայն այդ բաճկոնը կը կրէր:

— Ո՛հ, պա՛րոն, և սակայն այս տեսութիւնը կրնայ պաշտպանուիլ: Ենթադրեցէք թէ Պոռն Նէվիլ Սէյնթ Քլէբը պատուհանէն նետած ըլլայ: Ո՛հ ոք կրցած է տեսնել զայն: Ի՞նչ կ'ընէ այն ատեն.— Կը ջանայ ինքզինքը ազատել այդ հազուստներէն, որոնք կրնան ոճիրը երեւան հանել: Բաճկոնը կ'առնէ նետելու համար, բայց յանկարծ կը մտածէ թէ անիկա ջուրին վրայ պիտի ծփայ փոխանակ ընկղմելու: Կորսնցնելիք ատեն չունի, վառն զի լսած է որ սանդղուկն ստորոտը կռիւ

Կը մղուի եւ կինը կը փորձէ ելլել ու թերեւս իր մեղսակից
Վասթարէն իմացած է արդէն թէ ոստիկանները շուտով կուգան :
Այլ եւս կարելի չէ վարանիլ : Կը վազէ այն թաքստոցին
վրայ, ուր հաւաքած է իր մուրացկանութեան պտուղը եւ
ափով առած բոլոր սուերը կը թիւն բաճկոնին գրպաններուն
մէջ, որպէսզ Զեւրին վրայ չծփայ անիկա : Յետոյ կը նետէ
պատուհանէն : Միւս հազուատներն ալ նոյն բախտին պիտի
ենթարկուէին եթէ աղմուկ չլսէր եւ հազիւ ժամանակ ունե-
ցաւ պատուհանը գոցելու, ոստիկաններուն սենեակ հուժե-
ղէն առաջ :

— Արդարեւ առիկա ընդունելի կ'երեւայ :

— Ամէն պարագայի մէջ այս ենթադրութեանէն պիտի մեկն
նինք, աւելի ազէկը չզտնուելուն համար: Ինչպէս ըսի, Պուշ-
ձերբակալուեցաւ և պահականոց տարուեցաւ, բայց կարելի
չեղաւ ապացոյց մը դտնել իրեն դէմ: Տարիներէ ի վեր ճանչ-
ցուած է իբրեւ արհեստով մուրացիկ մը և իր կեանքին մէջ
պարտաւելի բան մը չզտնուեցաւ: Ահա ո՞ր կէտին հասած է
քննութիւնը: Կը մնայ լուծել սա խնդիրը թէ նշվիլ Սէյնթ
Բէրէր ի՞նչ կ'ընէր աֆիօնամոխներու ողջին մէջ, թէ հոն դըռ-
նուած միջոցին ի՞նչ պատահեցաւ իրեն, ո՞ւր կը գտնուի հի-
մա և թէ Հիւկ Պուշ ի՞նչ դեր կատարեց անոր անհետացու-
մին մէջ: Այս բոլոր խնդիրներուն լուծումը քայլ մը իսկ
առաջ գացած չէ: Չեմ յիշեր թէ ուսումնասիրած ըլլամ ըստ
երեւոյթին այսքան պարզ գործ մը, որ քննութեան միջոցին
այսպիսի կը կնճռուի:

Մինչ Եւրօք Հօլմս այս տարօրինակ պատմութիւնը կ'ընէր, մեծ քաղաքին արուարձանները և մեկուսացեալ վերջին տունները անցած էինք և հիմա կը յառաջանայինք ճամբու մը վրայէն, որուն երկու կողմերը ցանկապատով եղբուռած էին: Երբ Եւրօք Հօլմս իր պատմութիւնը կը վերջացնէր, կ'անցնէինք երկու հեռաւոր գիւղերէ, որոնց մէջ լոյսերը տակաւին կը փայլէին պատուհաններէն:

— Ահա առտիկ իբի շրջականներն ենք, ըստ ընկերոս Այս
Կարճ ուղեւորութեան մէջ երեք գաւառներէ անցանք: Մեր
մեկնակէտը եղաւ Միտլսէքս: Սըրէյի մէջ անկիւնէն անցանք

և Գէնթ կը հասնինք: Կը տեսնէ՞ք սա լոյսը ծառերուն մէջէն: Հոն կը գտնուի Մէտրը: Այդ լոյսին քովը, որ կանթեղ մըն է, կին մը կայ, որուն անձկալից ականջները արդէն լլայած ըլլալու են ձիուն սմբակներուն ձայնը:

— Բայց ինչո՞ւ այս գործին չէ՞ք աշխատիր Պէյքըր Սթրիթի ձեր տան մէջ, հարցունցի:

— Վասն զի տեղւոյն վրայ առնելիք շատ տեղեկութիւններ կան: Տիկին Սէյնթ Գլէր աղնուաբար երկու սենեակ դրաւ արամադրութեանս տակ և անշուշտ դուք ալ՝ իմ պաշտօնագիրքս՝ սիրով պիտի ընդունուիք հոս: Շատ յուզուած եմ, սիրելիս Ուոթսոն, որ զինքը պիտի տեսնեմ առանց լուր մը հաղորդելու իրեն: Բայց անաւասիկ եկանք:

Կեցած էինք ընդարձակ ամառանոցի մը առջեւ, որ դաւրածանով մը շրջապատուած էր: Զրապան մը վազած էր ձին բռնելու համար: Վար ցատկեցի և Հօլմսին ետեւէն գացի: Ետեւում ծառուղիէն, որ տուն կը տանէր: Փոքրիկ խարտեաչ կին մը յառաջացաւ դրան առջեւ, մեղ դիմաւորելու համար: Հագած էր մետաքսեայ մուսլինէ շրջագգետ մը, օձիքին և թեւերուն վրայ վարդագոյն զարդով: Իր ուրուանկարը կը ծրագրուէր դրան շրջանակին մէջ: Զեռքերէն մէկը դրած էր մղակին վրայ, իսկ միւսը մեզի երկարած էր իրեն անձկուած թեան նշան: Մարմինը և գլուխը թեթեւապէս դէպ առաջ ծռած էին: Աչքերուն մէջ կը կարդացուէր ամենաբուռն յուսաւորում և կիսաբաց շրթները հազիւ կը զսպէին հարցումը, որ խուսափելու պատրաստ էր:

— Է՛. Ի՞նչ եղաւ, պոռաց:

Յետոյ, զիս նշմարելով, յոյսի աղաղակ մը արձակեց որ հեծեծանքի փոխուեցաւ, երբ դիտեց թէ ընկերս գլուխը կը ցնցէր և ուսերը կը թթթուէր:

— Բայց լուր մը չկա՞յ:

— Ո՛չ:

— Գէնթ լուր ալ չկայ:

— Ո՛չ:

— Փա՛ռք Աստուծոյ: Բայց ներս մտէ՞ք: Շատ աշխատեցաք այսօր և յոգնած ըլլալու էք:

— Զեղ կը ներկայացնեն՝ բարեկամս՝ տքղ. Ուոթսոնը: Մեծապէս օգնած է ինծի քանի մը գործերու մէջ զորս լուծած եմ և բարեբաստիկ պարագայ մը թոյլատրեց զիս հոս բերել զինքը, որպէսզի մասնակցի այս քննութեան:

— Շատ ուրախ եմ ձեզ տեսնելու համար, ըսաւ կինը ձեռքս սեղմելով: Եթէ բանի մը պակասութիւն ունենաք, մի՛ մեղադրէ՞ք զիս: Գիտէ՞ք թէ Ի՞նչ սոսկալի հարուած մը իջած է գլխուս:

— Սիրելի Տիկին, ըսի, ես վաղեմի զինուոր մըն եմ և յետոյ, եթէ չըլլայի իսկ, ներում խնդրելու պէտք պիտի չունենայիք: Եթէ կարենամ ծառայութիւն մատուցանել ձեզի կամ բարեկամիս, շատ երջանիկ պիտի ըլլամ:

— Հիմա, Մր. Շէրլոք Հօլմս, ըսաւ Տիկին Սէյնթ Գլէր խիստ լուսաւոր ճաշասրահ մը մտցնելով մեզ, ուր պաղ կերակուրներ պատրաստուած էին, շատ կ'ուզէի մէկ կամ երկու հարցում ընել ձեզի, որոնց կը յուսամ թէ անկեղծօրէն պիտի պատասխանէք:

— Անշուշտ, Տի՛կին:

— Զգացումը մէկզի ձգեցէ՞ք: Ես զգայուն ջիզեր չունիմ և ամէն բանէ առաջ կ'ուզեմ ձեր կարծիքը գիտնալ:

— Ո՛ր կէտին վրայ:

— Անկեղծօրէն կը կարծէ՞ք թէ Նէվիլ ողջ եղած ըլլայ: Շէրլոք Հօլմս կարծես չփոթեցաւ այս հարցումէն:

— Անկեղծօրէն խօսեցէ՞ք, կրկնեց կինը Հօլմսի նստած աթոռին առջև ոտքի վրայ կենալով և աչքերը անոր վրայ տեւեռելով:

— Ժիշդը ըսելով, Տի՛կին, չեմ կարծեր:

— Կը կարծէ՞ք թէ մեռած է:

— Այո՛, այնպէս կը կարծեմ:

— Սպաննուած:

— Զեմ կրնար ըսել: Թերեւս:

— Ո՛ր օր մեռած է:

— Երկուշաբթի օր:

— Այն ատեն, Մր. Հօլմս, շատ աղնիւ պիտի ըլլայիք:

եթէ բացատրէիք թէ ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ այսօր սա նամակը կ'ստանամ իրմէ :

Շէրլօք Հօլմս աթոռին վրայէն ցատկեց զսպանակէ մզուածի պէս :

— Ի՛նչ, պոռայ :

— Այո՛, այսօր :

Եւ կինը կը ժպտէր թերթ մը թուղթ ցոյց տալով :

— Կրնա՞մ կարդալ :

— Սնշուշտ :

Տենդալին կերպով խեց նամակը անոր ձեռքէն և դրաւ սեղանին վրայ, լոյսին մէջ, ուշադրութեամբ քննելու համար զայն : Եւ ալ աթոռէս ելած էի և Շէրլօք Հօլմսի ունին վրայէն կը նայէի նամակին : Պահարանը, որ շատ կոշտ էր, գրոշմուած էր Կրէյվսէնտի թղթատունէն և կը կրէր նոյն օրուան թուականը, կամ մանաւանդ առջի օրուան, վառն գիւղէս գիւղերը անցած էր :

— Սովորական գիր մըն է ասիկա, մրմռաց Հօլմս : Ապա հովապէս ձեր ամուսինին գիրը չէ աս, Տի՛կին :

— Ո՛չ, բայց նամակը իրմէ է :

— Կը տեսնեմ նաև թէ պահարանին վրայ գրող անձը հասցէն հարցուցած է :

— Ինչէ՞ն գիտէք :

— Դուք ալ նայեցէք : Անունը գրուած է բոլորովին սև մելանով մը, որ առանձին չորցած է : Մնացեալը ունի այն գորշ գոյնը, զոր կ'առնէ ծծունով չորցուած մելանը : Եթէ ասիկա առանց ընդմիջումի գրուած և յետոյ չորցուած ըլլար, ի՛նչպէս բացատրելու է որ հասցէին մէկ մասը աղւոր սև գոյն մը ունեցած ըլլայ : Այդ մարդը նախ անունը գրած և յետոյ կեցած է, հասցէն գրելէ առաջ, ինչ որ կ'ապացուցանէ թէ այդ հասցէն չէր գիտեր : Այս նշանը նախ և առաջ մեծ բան մը չերեւար, բայց կրնայ իր կարեւորութիւնը ունենալ : Հիմա նամակին նայինք : Տեսէ՞ք, առարկայ մը կը պարունակէ :

— Այո՛, մատանի մը, ամուսնիս գիրն է :

— Վստա՞ն էք որ ձեր ամուսինին գիրն է :

— Իր գիրերէն մէկն է :

— Իր գիրերէն մէկը :

— Ստիպողական գործ ունեցած ատեն այսպէս կը գրէ : Այս գիրը բնաւ չի նմանիր իր սովորական գիրին և սակայն կատարելապէս կը ճանչնամ զայն :

Ահաւասիկ նամակին պարունակութիւնը .

« Սիրեցեալ բարեկամուհի՛ս . — Մի՛ սարսափիք : Ամէն բան պիտի կարգադրուի : Ծանր թիւրիմացութիւն մը կայ : Թերեւս հարկ պիտի ըլլայ որ ժամանակ մը անցնի այդ թիւրիմացութիւնը լուսաբանելու համար : Համբերեցէ՛ք : — Նէվիլ » :

— Ասիկա մատիտով գրուած է ութածալ գիրքի մը ձերմակ թուղթին վրայ : Ներքնադրոշմ չկայ : Հը՛մ, այսօր Կրէյվսէնտի թղթատունը ձգուած է աղտոտ բթամատ ունեցող մարդու մը կողմէ : Եւ պահարանին այս մասը, որ կը ծալուի, փակցուած է, եթէ չեմ սխալիր, մարդու մը կողմէ, որ ծխախոտ ծամած էր : Վստա՞ն էք, Տի՛կին, թէ ձեր ամուսին գիրն է :

— Կատարելապէս վստահ եմ : Նէվիլ ինք գրած է այս տողերը :

— Այս նամակը այսօր նամակատուն ձգուած է Կրէյվսէնտի մէջ : Ի՛ ուրեմն, Տի՛կին Ալէքսի Բլէր, երկինքը քիչ մը նուազ մութ կ'երեւայ ինծի : Այսու հանդերձ չեմ համարձակիր յուսալ թէ ամէն վտանգ հեռացած է :

— Բայց ողջ է, Մր. Հօլմս :

— Եթէ սակայն այս նամակը թակարդ մը չըլլայ ոխալ հետքի մը վրայ դնելու համար մեզ : Վերջապէս մատանին ապացոյց մը չէ : Կրնայ իրմէ գողցուած ըլլալ :

— Ո՛չ, ո՛չ, վստահ եմ թէ իր գիրն է :

— Շատ լաւ : Այս նամակը կրնայ սակայն երկուշաբթի գրուած և այսօր միայն թղթատուն ձգուած ըլլալ :

— Կարելի է . . .

— Եթէ այնպէս է, այդ միջոցին մէջ կրնան շատ բաներ պատահած ըլլալ :

— Օ՛հ, պէտք չէ վհատութիւն պատճառել ինծի, Մր. Հօլմս : Գիտեմ թէ չարիք մը պատահած չէ անոր : Մեր միջև անյապիտ գործադրի համակրութիւն մը կայ որ պիտի զգայի

եթէ արկած մը պատահած ըլլար անոր: Վերջին օրը, ուր զիրար տեսանք, իր սենեակին մէջ մատը կտրած էր: Ես այդ մըջոցին ճաշարահն էի և ա՛յնչափ լաւ ունեցայ իրեն արկած մը պատահած ըլլալուն յայտնատեսութիւնը որ իրեն մօտ վազեցի: Կը կարծէ՞ք թէ պարզ բանի մը համար սիրտս կարենայ թրթռալ և իր մեռնելուն առթիւ բան մը չզգամ:

— Կեանքի մասին շատ փոռձառութիւն ունիմ և գիտեմ թէ կնոջ մը տպաւորութիւնը շատ անդամ աւելի ճիշդ է քան թէ փիլիսոփայի մը եզրակացութիւնները: Եւ այս նամակը անշուշտ ապացոյց մըն է թէ ձեր ըսածը ճիշդ է: Բայց եթէ ձեր ամուսինը ողջ է և նամակներ գրելու վիճակի մէջ է, ինչո՞ւ ձեզմէ հետու կը մնայ:

— Ձեմ գիտեր: Արտասովոր բան է:

— Երկուշաբթի օր, ձեզմէ բաժնուած ատեն, ակնարկութիւն մը չըրա՞ւ որ կարենայ առաջնորդել ձեզ:

— Ո՛չ:

— Եւ Սուէնտէմ-Լէնի տան մէջ զինքը տեսնելով զարմացա՞ք:

— Ապշեցայ:

— Պատուհանը բա՞ց էր:

— Այո՛:

— Ուրեմն պիտի կրնա՞ք ձեզ կանչել:

— Անշուշտ:

— Սակայն կարծեմ թէ անկապակից աղաղակ մը միայն արձակեց:

— Այո՛:

— Ի՞նչպէս երեւցաւ ձեզի, օգնութեան աղաղակ մըն էր:

— Այո՛: Ձեռքովը նշան մը ըրաւ:

— Թերեւս զարմանքի աղաղակ մըն էր: Ձեզ հոն տեսնելուն զարմացաւ, մինչ չէր սպասեր:

— Կարելի է:

— Եւ ձեզ այնպէս եկաւ թէ մէկը ետեւէն կը քաշէ՞ր:

— Յանկարծ անհետացաւ:

— Ինքնաբերաբար ուսում մը պիտի չկրնա՞ր ընել: Անեանկին մէջ իրեն հետ մէկը չտեսա՞ք:

— Ո՛չ: Բայց այդ անուելի մարդը խոստովանեցաւ թէ հոն էր և Լաւքար սանդղղին ստորոտն էր:

— Լա՛ւ: Եւ կը կարծէ՞ք թէ ձեր ամուսինը իր սովորական զգեստները հագած էր:

— Այո՛, բայց առանց օձիքի և փողկապի: Որոշապէս տեսայ իր մերկ վիզը:

— Սուէնտէմ-Լէնի խօսքը ըրա՞ծ էր:

— Երբե՛ք:

— Նշմարա՞ծ էիք թէ աֆիօն կը ծխէր:

— Ո՛չ:

— Ծնորհակալ եմ, Տի՛կին Սէյնթ Փէլէր: Այս կարեւոր կէտերուն վրայ կատարելապէս լուսաբանուել կ'ուզէի: Հիմա պիտի ճաշենք, եթէ թոյլ կուտաք, յետոյ պիտի հանգստանանք ի նախատեսութիւն այն դժնդակ օրուան, զոր թերեւս վաղը պիտի ունենանք մեր առջեւ:

Երկու անկողիննոց խիստ ընդարձակ և հանգստաւէտ սենեակ մը դրուած էր մեր արամադութեան ներքեւ: Փութացի պառկելի, որովհետեւ չարաչար յոգնած էի յուզեալ գիշեր մը անցուցած ըլլալուս համար: Բայց Շէրլօք Հօլմս, երբ լուծելիք խնդիր մը ունենար, օրերով և նոյն իսկ ամբողջ շաբաթ մը զանց կ'ընէր հանգիստը: Խնդիրը իր բոլոր երեւոյթներով կը քննէր մինչև որ լուծէր զայն կամ համոզուէր թէ իր տուեալները անբաւական էին: Հասկացայ թէ կը պարտադրուէր լուսցնել, երբ տեսայ որ վերաբերուն և բաձկնակը հանեց, կապոյտ լաշն սենեկաղդեհատ մը հագաւ և յետոյ սկսաւ սենեակին մէջ վեր վար պտտիլ: Անկողինն, բազմոցին և թիկնաթոռներուն բարձերը առաւ, տեսակ մը արեւելեան բազմոց չինեց անոնցմով և վրան նստեցաւ, սրունքները խաչաձեւած, ձեռքին մօտ դնելէ ետք մէկ ունկի ծխախոտ և լուցկիի տուփ մը: Կանթիկին տոգոյն լսյսով, որ անոր շէշտուած դիմագիծերը և արծուային քիթը կը լուսաւորէր, կը տեսնէի զինքը նստած, ցախի փայտէ հին ծխամորջ մը ակռաներուն միջեւ, աչքերը տարտամօրէն անեւած:

դէպի ձեռնարկն մէկ անկիւնը: Հոն մնացած էր այսպէս անշարժ, մինչ ծխամորջլին ծուխը իր շուրջը կը բարձրանար կապոյտ գուլաներով: Զինքը դիտելով քուես տարաւ: Դիրքը փոխած չէր երբ, բացազանչութենէ մը շնորոտ արթննալով, տեսայ որ ամբոսն արեւը արդէն կը փայլէր սենեակին մէջ: Շէքրօք Հօլմս տակաւին բերնէն ձգած չէր ծխամորջլը: Ծուխի գուլաները կը շարունակէին դէպի ձեռնարկն բարձրանալ և սենեակին միջոցով ծանրացած էր գիշերուան միջոցին սպառած ծխախոտին շողինքովը, վասն զի քնացած պահուստ Շէքրօք Հօլմսի մօտ տեսած ծխախոտի ծրարէս բան մը մնացած չէր:

— Արթնցա՛ք, Ուո'թսըն, հարցուց ինծի:

— Այո՛:

— Պատրաստ է՞ք առտուան պտոյտ մը ընկու կառքով:

— Անշո՛ւշտ:

— Ուրեմն հագուեցէ՛ք: Տակաւին ո՛չ ոք արթնցած է: Բայց գիտեմ թէ ձիապանը ո՛ւր կը բնակի և շուտով լծել պիտի տանք կառքը:

Դէմքին վրայ ամէն բան ժպտուն էր: Աչքերը փայլուն էին: Գիշերուան տխուր մտածողը բոլորովին ալիսփոխուած էր:

Հագուելով մէկտեղ ժամացոյցս նայեցայ: Մեկ չրջապատող լուծիւնը զարմանալի չէր: Ժամը հազիւ չորրորդ քսանհինգ կ'անցնէր: Հագուելիս կ'աւարտէի, երբ Հօլմս եկաւ իմացուց ինծի թէ ձիապանը կառքը կը լծէր:

— Իմ մասնաւոր դրութիւններէս մէկը փորձել կ'ուզեմ, ըսաւ ոտնամանները հագնելով: Ուո'թսըն, ձեր առջեւ կը տեսնէք Նւրոպայի ամէնէն մեծ տխմարը: Ոտքի ստեղծի հարուած մը ստանալու արժանի եմ: Բայց կարծեմ թէ գործին բանալին ձեռքս է:

— Եւ ո՛ւր կը գտնուի, հարցուցի ժպտելով:

— Բաղնիքին սրահին մէջ, պատասխանեց: Օ՛հ, այո՛, կատակ չեմ ընել, շարունակեց թերահաւատ երեւոյթս տեսնելով: Մնկէ՛ դուրս կ'ելլեմ: Առի և ոա պզտիկ պարկին մէջ դրի: Եկէ՛ք, տղա՛ս, տեսնենք թէ փականքին պիտի յարմարե՞ն: Աջձայն վար իջանք ու դուրս ելանք: Արեւը արդէն կը

շողար իր բոլոր փայլովը: Տունէն քանի մը քայլ անդին, ձամբուն վրայ դտանք մեր կառքը կէս հագուած ձիապանին պահպանութեան տակ: Թեթեալի մտանք կառքին մէջ և արագ արագ ուղղուեցանք դէպի Լանտոն:

Հանդիպեցանք բա՛ջարավաճառներու քանի մը սայլերու, որոնք բանջարեղէն կը տանէին մայրաքաղաք, բայց ձամբան եղերող տուները ամենախոր լուծեան մէջ թաղուած էին:

— Հետաքրքրական պատմութիւն, ըսաւ Հօլմս յանկարծ վազցնելով ձին: Խլուրդի մը պէս կոյր եղայ, պէտք է խոստովանիլ, բայց լաւ է անադան քան երբեք:

Քաղաքին մէջ, Սըրրէյի կողմը, փաղաքարոյց մարդիկ կը սկսէին իրենց պատուհանները ելլել, աչքերնին տակաւին քունէն ուռեցած: Թէմիզը անցանք վաթէրոյի կամուրջէն, յետոյ Ուէլինկիթըն փողոցէն յառաջանալով և դէպի աջ դառնալով, ինքզինքնիս գտանք Պուռ Սթրիթի մէջ: Շէքրօք Հօլմս ծանօթ էր ոստիկանութեան և զբան առջեւ կեցող երկու ոստիկանները իսկոյն ողջունեցին զինքը: Անոնցմէ մէկը ձին բռնեց, մինչ ձիւսը ներս կը մտցնէր մեզ:

— Սպասելու կարգը որի՞նն է, հարցուց Հօլմս:

— Ոստիկանապետ Պրիտսթրիթի, պա՛րոն:

— Ա՛հ, Պրիտսթրիթ, ի՞նչպէս էք ազէ՞կ էք:

— Պաշտօնեան, որուն կ'ուզէր այս խօսքը, հաստա-կազմ մարդ մըն էր, որ մեզ դիմաւորելու կուգար սալալատակուած նըրանցքէ մը: Դիմապանակ ունեցող զլխարկ մը դրած և բաճկոն մը հագած էր:

— Ձեզի հետ խօսիլ կ'ուզեմ, Պրիէ՛տսթրիթ:

— Ձեր տրամադրութեան տակ եմ, Մր. Հօլմս, հաճեցէ՛ք հոռ, գրասենեակս մօտել:

Պզտիկ սենեակ մըն էր, սեղանով մը, որուն վրայ խոշոր տետրակ մը կը գտնուէր: Պատին վրայ դուրս ցցուած հեռաձայնի գործիք մը կար: Ոստիկանապետը նստաւ իր գլխա-սեղանին առջեւ:

— Ի՞նչ ծառայութիւն կրնամ մատուցանել ձեզ, Մր. Հօլմս:

— Եկած եմ խօսելու համար մուրացիկ Պունի վրայ, որ Լիցի Մր. Նէվիլ Սէյնթ Քլէրի անհետացման գործին մեղաւորից է:

— Այո՛, դատարանի առջեւ ելաւ, յետոյ քննութիւնը աւելի ետքի թողուեցաւ:

— Ինծի ալ այդպէս ըսին: Հո՞ս է:

— Այո՛, բանտն է:

— Հանդարտ է:

— Օ՛հ, նեղութիւն չի պատճառեր, բայց դարչանք ազդող անձաքրութիւն մը ունի:

— Անձաքրութիւն է:

— Այո՛, մինչեւ հիմա սա՛ միայն կողմանք ընել որ ձեռքերը կը լուայ: Իսկ երեսը անխափանառի մը երեսին պէս սեւ է: Ամէն պարագայի մէջ երբ իր դատը տեսնուի, պարտաւորի՞ կերպով պիտի լուացուի և ասիկա պերճանք պիտի չըլլայ, հաւատացէք:

— Կ'ուզէի տեսնել զինքը:

— Իրա՛ւ: Դիւրին է: Հետո եկէք: Ձեր պարկը կրնաք հոս ձգել:

— Ո՛չ, աւելի աղէկ կը սեպեմ միասին բերել:

— Դուք գիտէք: Հոսկէ եկէք, կ'աղաչեմ:

Նրբանցքէ մը անցուց մեզ, երկաթեայ ձողի մը միջոցաւ գոցուած դուռ մը բացաւ, դարձգարձիկ սանդուղէ մը իջաւ ու մեզ տարաւ կիրով ճերմկցած նրբանցք մը, որուն վրայ, երկու կողմէ, կը բացուէին շարք մը դուռներ:

— Աջ կողմի երրորդ խցիկն է, ըսաւ ոստիկանապետը: Ահա՛ւասիկ:

Դրան վերի մասին մէջ գտնուած դռնակ մը բացաւ և այդ ծակէն ներս նայեցաւ:

— Կը քնանայ, ըսաւ: Կրնաք սքանչելի կերպով տեսնել զինքը:

Երկուքս ալ մօտեցանք վանդակորմին և տեսանք բանտարկեալը, որ պառկած էր գլուխը դէպի մեր կողմը դարձուցած: Մանր քունի մը մէջ թաղուած էր: Շնչառութիւնը զանդաղ և խորունկ էր: Այս մարդը միջահասակ էր, և

կոշտօրէն հագուած, ինչպէս կը պատշաճէր իր վիճակին: Դուռնաւոր չապիկ մը հագած էր, որ իր պատառառուն բաձկոնին պատռուածքէն դուրս կ'ելլէր: Ինչպէս ոստիկանապետը ըսած էր մեզի, մարդը վերջին ծայր աղտոտ էր, բայց նրբար ծածկող սեւութիւնը թերի կերպով միայն կը պահէր իր գարշելի ագեղութիւնը: Լայն վէրք մը աչքէն մինչեւ ծնօտը կ'երթար և սպիանալով, վերի շրթունքին մէջ կողմը վեր դարձուցած ու այսպէս երեւան հանած էր երեք ակռաները: Շիկագոյն առատ մազեր մինչեւ աչքերուն և ճակտին վրայ կ'իջնէին:

— Սիրուն է, այնպէս չէ՛, ըսաւ ոստիկանապետը:

— Իրաւ է որ լուացուելու պէտք ունի, պատասխանեց Հօլմս: Մտքէ կ'անցընէի և նախզգուշութիւնը ունեցայ հետս բերելու ինչ որ հարկ է ասոր համար:

Պարկը պարկը բացաւ և բաղնիքի խոշոր օպուսդ մը հանեց, մեծ ապշութիւն պատճառելով ինծի:

— Է՛, շատ զարմանալի գաղափարներ ունիք, ըսաւ ոստիկանապետը հեզնաբար:

— Հիմա հանձնեք դուռը մեղմիւ բանալ և պիտի տեսնէք թէ քիչ ատենէն շատ աւելի յարգելի դէմք մը պիտի ունենայ:

— Վերջապէս գէշ պիտի չըլլայ ատիկա, վասն զի պատիւ չի բերեր Պօլ Սթրիթի բանտին:

Դուռը բացաւ ու երեքս միասին խցիկը մտանք, մեր առնաձայնը խեղդելով:

Բանտարկեալը կիսովին դարձաւ, յետոյ նորէն խորունկ քունի մէջ թաղուեցաւ: Հօլմս ջուրին ամանին մօտեցաւ, իր օպուսդը թրջեց և անով երկու անգամ ուժգնօրէն չփեց ամբաստանեալին երեսը:

— Թոյլ տուէք որ, ըսաւ, ձեզ ներկայացնեմ Քէնթի գաւառին Լի քաղաքին բնակիչներէն Մր. Նէվիլ Սէյնթ Քլէրի:

Կեանքիս մէջ երբեք այդպիսի անսարանի մը ներկայ եղած չեմ: Այդ մարդուն երեսը սպունդին տակ այլափոխուած էր: Կարծես թէ կեղեւ մը կը հանուէր: Մարմինին

թուխ գոյնը անհետացած էր, ինչպէս նաև դէմքը մէջտեղէն օպիոստոլ սոսկալի վէրքը: Շրթունքը նորէն չտկուած և հեզնական ժպիտը մարած էր: Շէրլօք Հօլմս ցնցած ըլլալով գայն, չիկագոյն մագերուն խուրձը ինկած էր: Գարշա-տեսիլ մուրացիկէն բան մը չէր մնացած այլ ևս իր նուրբ մորթով ու սեւ մագերով ազնիւ երեւոյթ ունեցող այդ տիպոսն ու տխուր մարդուն մէջ, որ, անկողնին վրայ նստած, աչքերը կը չփէր և չորս կողմը կը նայէր ապշութիւնովը մարդու մը, զոր կ'արթնցնեն:

Հասկցաւ կացութիւնը և ճիշտ արձակելով, երեսը բարձին մէջ ծածկեց:

— Մեծ դ. Աստուած, պոռաջ ոստիկանապետը, արդարև ահաւտսիկ մեր փնտռած մարդը: Իր լուսանկարէն կը ճանչնամ զինքը:

Բանտարկեալը մեղի նայեցաւ ինքզինքը իր բախտին յանձնող մարդու մը անփութութիւնովը:

— Աւելի՛ գէշ, ըսաւ, կրնամ գիտնալ թէ ինչ բանի համար ամբաստանուած եմ:

— Ամբաստանուած էք անհետացողցած ըլլալնուդ համար Մր. Նէվիլ Սէյնթ...

— Բայց այդ ամբաստանութիւնը հիմ չունի, եթէ սակայն գործը անձնապաշտութեան պարագայի մը չվերածուի, ըսաւ ոստիկանապետը ժպիտով մը: Իրաւ, 27 տարիէ ի վեր ոստիկանութիւն կ'ընեմ, բայց ասանկ բանի հանդիպած չէի:

— Եթէ Մր. Նէվիլ Սէյնթ Քլէրն եմ, ուրեմն ակներեւ է թէ ոճիւր գործուած չէ և թէ ապօրէն կերպով բանտարկուած եմ:

— Ոճիւր չկայ, բայց ծանր սխալ մը կայ: Աւելի աղէկ պիտի ընէիք ձեր գաղտնիքը յայտնելով ձեր կնոջը:

— Ո՛չ թէ կինս, այլ տղաքներս կը մտածէի: Աստուած թղնէ ինծի: Ձէի ուղեր որ տղաքս իրենց հօրը համար կարմրին: Աստուած իմ, ինչ գայթակղութիւն: Ինչ ընելու է:

Շէրլօք Հօլմս անոր քովը, անկողնին վրայ նստաւ և ձեռքը մեղմիւ դրաւ անոր ուսին վրայ:

— Ստոյգ է թէ, ըսաւ, եթէ այս գործը դառնելու համար

ատեննի մը առջեւ հանուիք, դժուարաւ պիտի ազատիք Երապարակումէ: Միւս կողմէ, եթէ յաջողիք ոստիկանութեան պաշտօնատարները համոզել թէ կարելի չէ ամբաստանութիւն մը օւղղել ձեզի դէմ, լրագիրները լուռ պիտի մնան: Վտանգ եմ թէ ոստիկանապետ Պրէսթրիթ պիտի նօթագրէ ձեր ըսելիքները և խնդիրը պիտի ներկայացնէ որո՞ւ որ պետք է, առանց դատարանի խնդիր ըլլալու:

— Աստուած օրհնէ՛ ձեզ, պոռաջ բանտարկեալը եռանդաւ և Բանտի և նոյն իսկ դահլիճի կը հանդուրժեմ, բայց չեմ ուզեր որ տարածուի այս գարշելի գաղտնիքը, որ արատ մը պիտի ըլլայ զաւակներուս համար: Ձեզմէ գատ ո՛չ ոք պիտի գիտնայ իմ պատմութիւնս: Հայրս ուսուցիչ էր Չէսթըրֆիլտի մէջ, ուր լաւագոյն կրթութիւն մը ստացայ: Երիտասարդութեանս ատեն ճամբորդեցի: Յետոյ դերասան եղայ և ի վերջոյ Ամստընի մէջ իրիկուան թերթի մը լրագրի պաշտօնը ստանձնեցի: Օր մը հրատարակիչս փափաք յայտնեց մայրաքաղաքին մէջ ի գործ դրուող մուրացկանութեան վրայ յօդուածներու շարք մը ձեռնալ: Առաջարկեցի այդ յօդուածները հայթայթել իրեն: Ասիկա եղաւ իմ բոլոր արկածներուս սկզբնաւորութիւնը: «Ամաթէօն» մուրացկան եղայ յօշուածներու ժողովրդի հիմ ծառայելիք եղելութիւնները հաւաքելու համար՝ Թատրոնի մէջ բնականաբար սովորած էի դէմքս փոխել և ճշմարիտ արուեստ մը ըրած էի ասիկա: Այս աղանդը օգտագործեցի: Դէմքս ներկեցի և հասարակութեան կարեկցութիւնը հրաւիրելու համար խոչոր վէրք մը չինեցի: Սովորութիւն ըրի չթուեցաւ միտի գոյն զննութիւն պատիկ կտորի մը միջոցաւ վեր առնելու: Յետոյ չիկագոյն կեղծամ մը դնելով և վիճակի համապատասխան զգեստ մը հագնելով, քաղաքին ամէնէն՝ ոգեւորեալ մասին մէջ հաստատուեցայ իբրեւ լուցկի ծախող, բայց իսկապէս պարզ մուրացկան մը ըլլալով: Եթէր ժամ այս արհեստը ի գործ դրի ու երբ իրիկունը դարձայ, խորին դարմանքով տեսայ որ 26 չիլին և 4 բէնա շահած էի:

« Յօդուածներս գրեցի ու այլ եւս այս գործին վրայ չէի խորհեր մինչեւ որ օր մը, բարեկամի մը ծառայելու համար, տեսորին վճարելի թուղթ մը ստորագրած և 25 օսկիի համար

գատարան հրաւիրուած էի: Չէի գիտեր թէ ո՛ւր կէ ճարէի այս գրամը երբ յանկարծ գաղափար մը եկաւ միտքս: Պահանջատէրէս 15 օրուան պայմանաժամ մը և պետերէն արձակուրդ մը խնդրեցի և իբր մուրացիկ ծպտելով օրերս անցուցի ողորմութիւն խնդրելով քաղաքին մէջ: Տասը օրէն պարտքս հատուցանելու չափ դրամ հաւաքած էի: Կը խորհիք թէ դժուար էր լուրջ աշխատութեան ձեռնարկել ամիսը երկու օսկի թուշակով, երբ գիտէի թէ կրնայի մէկ օրուան մէջ նոյնչափ գումար մը չահիլ առանց շարժելու, դէմքս քիչ մը ներկելով և դիւարկա գետինը, քովս դնելով: Մնափառութեանս և գրամի սիրոյն միջեւ երկար պայքար մը մղուեցաւ, բայց տղարները յաղթող հանդիսացան: Լրաբերութենէ հրաժարեցայ և ամէն օր եկայ նստայ այն անկիւնը, զոր նախապէս ընտրած էի և ուր կարեկցութիւն կը ներշնչէի աժգոյն դէմքիս շնորհիւ: Այս միջոցին գրպանս սուերով կը լեցուէր: Մէկ հոգի միայն գաղտնիքս գիտէր: Ասիկա տէրն էր Սուէն-տէմ-Լէնի մէկ որջին, ուր կը բնակէի: Ամէն առտու աղափոտ մուրացիկի պէս ծպտուած դուրս կ'ելլէի և իրիկունները վաշելուչ մարդու կերպարանք կ'առնէի: Վարձքս լայնօրէն կը հատուցանէի Լասքար կոչուած այդ մարդուն, այնպէս որ գիտէի թէ գաղտնիքս աղէկ կը պահուէր: Շուտով նշարեցի թէ շատ կը շահէի: Ըսել չէ թէ Լոնտոնի մէջ մուրացիկ մը միշտ կրնայ տարին եօթը հարիւր օսկի շահիլ, ինչ որ չահածիս միջինէն ալ պակաս է: Բայց ես նմանցնելու բացառիկ կարողութիւն մը ունեւ չուտով պատասխան տալու դիւրութիւն մը ունէի, որ վարժութեան հետեւանքով աւելցաւ ու քաղաքին մէջ նշանաւոր անձ մը ըրաւ զիս: Ամբողջ օրը ձերմակ դրամներով խառնուած սուերու քարափ մը կ'իյնար վրաս և շատ հաղուադէպ էր որ առ նուազն երկու օսկի չհաւաքէի:

« Բանի՛ կը հարստանայի, նոյնչափ փառասիրութիւնս կ'աւելնար: Գիւղին մէջ տուն մը վարձեցի և նոյն իսկ ամուսնացայ ու ո՛չ մէկը կասկածեցաւ արհեստիս մասին: Սիրեցեալ կինս գիտէր թէ պաշտօն մը ունէի քաղաքին մէջ: Ամէնքը ա՛յոջափ: »

« Անցեալ երկուշաբթի գործս լմնցուցած էի և աֆիօնա-մոններուն որջին վերեւ գտնուած սենեակիս մէջ կը հազուէի, երբ, պատուհանէն նայած ատենս, ապշութեամբ նշարեցի կինս որ փողոցն էր և աչքերը վրաս սեւեռած էր: Զարմանքէս պողացի, երեսս ձեռքերուս մէջ ծածկեցի և գաղտնիքիս տեղեակ եղող մարդուն մօտ վազելով ստիպեցի զինք չթողուլ որ ո՛ւր է մէկը իմ սենեակս ելլէր: Վարէն լսեցի կնոջըս ձայնը, բայց գիտէի թէ պիտի չկրնար վեր ելլել: Իսկոյն աշխարհիկ մարդու լաթերս հանեցի, մուրացիկի լաթերս հագայ, երեսս ներկեցի և կեղծամս դրի: Կինս անգամ չկրցաւ ճանչնալ զիս այսչափ կատարեալ ծպտումի մը տակ: Այն ատեն միտքս եկաւ թէ կրնային խուղարկութիւն մը կատարել այս սենեակին մէջ և թէ զգեստները պիտի մատնէին զիս: Պատուհանին մօտ վազեցի բանալու համար և այս յանկարծական շարժումին մէջ արիւնեցի մատիս կտրուածքը, որ նոյն առտուն պատահած էր: Յետոյ բռնեցի զգեստս, որուն ծանրութիւնը աւելցած էր մէջը դրած սուերովս, պատուհանէն նետեցի և Թէմիզի մէջ անհետացուցի: Միւս զգեստներս ալ նոյն վիճակին պիտի ենթարկուէին եթէ այդ պահուն խուժք մը ոտիկաններ սանդուղէն չելլէին: Քանի մը վայրկեան ետք, ո՛չ թէ Նէվիլ Սէյնթ Քլէրը ըլլալս երեւան ելած էր, այլ իբրեւ անոր սպանիչը ձերբակալուած էի և կը խոտոտվանիմ թէ ասիկա սիտիանք մը եղաւ ինծի համար: Զեզի բացատրելիք ուրիշ բան մը չեմ տեսներ: Որոշած էի կարելի եղածին չափ երկար ատեն պահել ծպտումս, որուն համար դէմքս աղափոտ էր: Գիտնալով թէ կինս սոսկալի անձկութեան մը պիտի մատնուէր, մատանիս Լասքարին տուի ա՛յնպիսի պահու մը, ուր ոտիկաններէն ո՛չ մէկը կը նայէր ինծի և պզտիկ տոմս մըն ալ միացուցի կնոջս համար, ըսելով թէ վախճալիք բան մը չունէր:

— Այդ տոմար երէկ միայն հասաւ իր ձեռքը, ըսաւ Հօլմս:

— Մեծդ Առտուած, ի՞նչ սոսկալի շարափ մը անցուցած պիտի ըլլայ:

— Ոտիկանութիւնը կը հսկէ Լասքարի վրայ, ըսաւ օտիկանապետ Պրէտսթրիթ և կատարելապէս կը հասկնամ թէ

իրեն համար դժուար եղած է նախակ մը ձգել թղթատուն, առանց նշմարուելու: Հաւանաբար յանձնած է իր յաճախորդներէն նաւաղի մը, որ քանի մը օր դրպանը մոռցած է զայն:

— Անշուշտ այդպէս ըլլալու է, ըսաւ Հօլմս, գլխի նշանով մը հաւանութիւն յայտնելով: Մուրացկանութեան համար ընաւ տուգանքի չենթարկուեցա՞ք:

— Մէկէ աւելի անգամներ, բայց տուգանք մը ի՞նչ կարեւորութիւն ունէր ինծի համար:

— Հիմա պէտք է վերջացնել այս դործը, ըսաւ Պրէտսթրիթ: Եթէ ոստիկանութիւնը պէտք է լռութիւն պահէ աջ մասին, Հիւկ Պուն անհետանալու է:

— Այդ մասին յանձնառու կ'ըլլամ ամէնէն հանդիսաւոր երդումովը, զոր մարդ մը կրնայ ընել:

— Այդ պարագային մէջ մեր դերը վերջացած է: Եթէ սակայն դարձեալ բռնեն ձեզ, ամէն բան պիտի ըսենք: Մր. Հօլմս, շատ երախտապարտ ենք ձեզի որ խնդիրը լուսաբանեցիք: Կը փափաքէի գիտնալ ձեր մէթոտը:

— Այդ մէթոտը այս անգամ ալ կը կայանար հինգ բարձրութեւ վրայ նստելուն և մէկ ունկիի ծխախոտ սպառելուն մէջ: Կարծեմ թէ, Ուո'թսըն, կառք մը նստելով, ճիշդ նախաճաշի ատեն պիտի հասնինք Պէյքըր Սթրիթ:

ՎԵՐՁ

ՆԱԹ ՓԻՆԳԵՐԹԸՆ

1. — Օդի մէջ ձերբակալում մը
2. — Մահուան ժայռը
3. — Նախորդ նշանածին վրէժը
4. — Մահացու անկում մը
5. — Արիւնի խորանը
6. — Խորհրդաւոր գնդակները
7. — Սիկառ ծխող Ֆրէտ
8. — Կտուղ վրէժխնդրութիւնը
9. — Պրուքլինի կամուրջին վրայ
10. — Անտառներու ծագաւորը
11. — Էրիէ լիճին սարափը
12. — Նաթ Փինքերթընին նմանը
13. — Հոտառութեան յաղթանակը
14. — Մարդասպաններու զատապարտեալը
15. — Գնաշրջիկը
16. — Խորհրդաւոր մահը

ՆԻՔ ՔԱՐԹԸՐ

1. — Սպիտակ տան գաղտնիքը
2. — Պարոն Մուրուշիմի ուրուականները
3. — Լրտեսական նոր դրութիւն մը
4. — Անօթութեան աշտարակը
5. — Սպիտակ գերիները
6. — Հինգ միլիօնի գողութիւն մը
7. — Մուրուշիմի վերջին յաղթանակը
8. — Սան Ֆրանչիսքոյի տղաճգողները
9. — Անիշխանականներու որջ լը
10. — Մուրուշիմի վրէժխնդիրը (մամուլի տակ)

ԱՐԱՆԻ ԼԻԻԲԵՆ

1. — Արսէն Լիբէնի ձերբակալումը
2. — » » բանտին մէջ
3. — » » բանտին կը փախչի
4. — Խորհրդաւոր ճամբորդութիւնը
5. — Թագուհիին մանեակը
6. — Գուրայի եօթնոցը
7. — Մատամ Իմպէրի դրամարկը (մամուլի տակ)

ՇԵՐԼՈՒ ՀՈԼՄՍ

1. — Կարմիր մարդոց ընկերութիւնը
2. — Խնքնութեան պարագայ մը
3. — Գոսթոպի հովիտին գաղտնիքը
4. — Նարինջի հինգ կուտերու արկածը

ԴՆԿԵ.

Նաւասարդ	100
Ճրանակալան յեղափոխութիւնը	250
Օջակալան հաւաքածոյ	50
Ինճնուներվեց	180
Ազատութեան համար Զեյրունի փեթը	120
» » Երջըզի պօսկան	80
Վերջին բերդը	30
Թափառական Հայր	75
Թապաւար	60
Ախտրականը	40
Մաշիկը	35
Ապսիւլ-Համիս եւ Երթօփորն	90
Նաթ Փինֆերըն (Նախարդ շրջան)	10
Յիշատակներ Հայկական ճգնաժամին	150
Ուղեցոյց ընտանեկան երջանկութեան	50
Միամիտի մը արկածները	35
Շրափնեյի օակ	60
Պօլաշոյի տասնօրեակը	50
Իրանի պատմականները Ատպեշի	60
Հաւաստմանութեան զաղակները	125
Բանկապաշարը կիւնը	60
Մանանայ Ա. Բ. (Գ. Խաւարը հազուադիւրէ Կ)	120
Հայապատմ	60
Բուրանը	150
Հայոց պատմութիւն Գալաստանեան	100
Սիրածներուս համար	5
Վերածնունդ Հայաստան	7,5
Գեանիլը ինչպէս կ'անցներ, կեանիլը ինչպէս անցաւ	30
Սարապի երկրին մէջ	100 ԴՆԿԵ [100
Գաղանի ճեղքկազիր Հայաստանի ջարդին փայ Տֆ. Լեքսիսի	30 ԴՆԿԵ.
Հայ մեֆին հարկը եղեմին	30
Դեպքան Մօրկնքաւի պատմածները	100 »
» Ճեւարի պատմածները	80 »
Հայաստանի քաղաքը գոնաւոր եւ պատմական	30 »

2013

